

Kvality vychovatele z hlediska zkušeností dospívajících žijících v dětském domově

Kateřina DUŠKOVÁ

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Dušková**
Osobní číslo: **H160017**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Kvality vychovatele z hlediska zkušeností dospívajících žijících v dětském domově**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy a problematiky osobnostních kvalit vychovatelů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KUBÍČKOVÁ, Hana. Dítě - rodina - instituce aneb jak neztratit budoucnost. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 197 s. ISBN 978-80-7368-728-1.

ŠKOVIERA, Albin. Dilemata náhradní výchovy: Iteorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Renáta Matušů**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkan

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 18. 4. 2019 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pohledem dospívajících žijících v dětském domově na kvality osob, které je při jejich nelehké životní situaci doprovází životem, tedy jejich vychovatelů. V teoretické části jsou objasněny základní pojmy týkající se ústavní výchovy, je zde definován dospívající z pohledu vývojové psychologie a charakterizován profil vychovatele v dětském domově. Praktická část tyto kvality analyzuje za pomoci polostrukturovaného rozhovoru, otevřeného kódování a technikou vyložení karet.

Klíčová slova: dětský domov, sanace rodiny, dospívající, výchova a prostředí, vychovatel, kvalifikační příprava

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the life of adolescents living in a child care facility and particularly, their perception of important competences and qualities of the caring persons. The theoretical part concerns the basic concepts and institutes related to institutional care, including the definition of term „adolescent“, from the perspective of developmental psychology. An ideal profile of a care giver in a child care facility is described. The practical part analyses the adolescents' perception of the caring persons using the method of semi-structured interviews, opened coding and reading cards technique.

Keywords: child care facility, family remediation, adolescent, education and environment, caregiver, qualification

Děkuji paní Mgr. Renátě Matušů za odbornou pomoc při vedení mé bakalářské práce, zejména za její ochotu, vstřícnost, rady a čas, který mi při psaní práce věnovala.

Panu řediteli dětského domova za umožnění výzkumu, vychovatelům a především dospívajícím, kteří se na výzkumu podíleli.

Své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu studia.

Motto:

„Děti mají dostat takové bohatství, o které by nepřišly, ani kdyby se při ztroskotání zachránily nahé.“

Fernadéz de Lizardi

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Kateřina Dušková

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	11
1.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	12
1.2 OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	13
1.3 PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ.....	13
2 ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY	14
2.1 CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ	14
2.2 SROVNÁNÍ POČTŮ ZAŘÍZENÍ A DĚTÍ V NICH UMÍSTĚNÝCH V ČESKÉ REPUBLICE.....	15
3 SPOLUPRÁCE S RODINOU PŘED UMÍSTĚNÍM DÍTĚTE DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY.....	17
3.1 SANACE RODINY.....	17
3.2 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	18
3.3 PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÁ PÉČE	18
3.4 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI.....	19
4 SPOLUPRÁCE S RODINOU PO UMÍSTĚNÍ DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	20
5 DOSPÍVAJÍCÍ JEDINEC	21
6 VÝCHOVA A PROSTŘEDÍ	23
6.1 VÝCHOVA DÍTĚTE V RODINNÉM PROSTŘEDÍ.....	24
6.2 VÝCHOVA DÍTĚTE V ÚSTAVNÍM PROSTŘEDÍ.....	25
6.3 ŠPATNĚ FUNGUJÍCÍ RODINA NEBO DOBŘE FUNGUJÍCÍ INSTITUCE	25
7 PROFIL VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ	26
7.1 VYCHOVATEL JAKO PEDAGOGICKÝ PRACOVNÍK.....	27
7.2 POŽADOVANÉ VZDĚLÁNÍ PRO PROFESI VYCHOVATELE	27
7.3 PRACOVNÍ NÁPLŇ VYCHOVATELE.....	27
8 KOMPETENCE	30
8.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE VYCHOVATELE	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
9 VÝZKUM.....	35

9.1	KRITÉRIA KVALITY VÝZKUMU.....	35
9.2	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ OTÁZKA	36
9.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	36
9.4	DESIGN VÝZKUMU.....	37
9.5	VÝZKUMNÁ METODA	37
9.6	SBĚR DAT V TERÉNU	37
9.7	STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ.....	39
10	ZPRACOVÁNÍ DAT	40
10.1	TECHNIKA „VYLOŽENÍ KARET“	40
10.2	KATEGORIE „START“	41
10.3	KATEGORIE „VOLNÝ ČAS“	42
10.4	KATEGORIE „JAK VYCHOVATELE VNÍMÁM JÁ“	43
10.5	KATEGORIE „PŘÍPRAVA NA BUDOUCNOST“	45
11	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	47
12	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	50
13	ZÁVĚR.....	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
	SEZNAM OBRÁZKŮ	57
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Do dětských domovů přicházejí děti, o které se jejich biologičtí rodiče neumějí, nemohou, nebo nechtějí starat, děti, které jsou svými rodiči, nebo osobami, kterým byly svěřeny do péče zneužívány, či týrány. V takovém prostředí zažívaly nepříjemné situace, kvůli kterým mohou mít doživotní trauma. Umístěním dítěte do zařízení ústavní výchovy je mimo jiné zasažen zejména jejich socio-emoční vývoj, a to z důvodu nedostatku prožití vztahů s blízkou, pečující osobou. Děti vyrůstající v zařízeních ústavní výchovy zpravidla nemají možnost si tyto vazby vytvořit. Je tedy velice důležité, aby pracovníci dětských domovů, zejména vychovatelé, dali dětem tu nejlepší možnou péči, aby se jim v rámci své profese snažili předat a naučit to, co jim biologická rodina nebyla schopna poskytnout. Jsou to přeci oni, kdo by měl ukázat dětem, že i přesto, že nemohou vyrůstat mezi svými blízkými, existují i takoví lidé, kterým nejsou lhostejní. Ústavní výchova může být kvalitní pouze tehdy, bude-li v ní pracovat kvalitní personál, především pedagogičtí pracovníci. Práci vychovatele by proto měl vykonávat člověk, který je empatický a má velmi kladný vztah k dětem.

Rozhodnutím pro výběr tématu bakalářské práce bylo především to, že jsem se během svého života setkala s mnoha, dnes již dospělými lidmi, kteří ústavní výchovou prošli, a každý z nich na pobyt v dětském domově vzpomíná v dobrém. Zajímalo mě, jak vnímají děti dnešní generace vyrůstající v dětských domovech své vychovatele.

Bakalářskou práci, zabývající se kvalitami vychovatele z pohledu dospívajících v ústavní výchově, tvoří dvě hlavní části, kterými jsou část teoretická a část empirická.

Teoretická část sestává ze sedmi kapitol, ve kterých je definována ústavní a ochranná výchova, charakteristika jednotlivých zařízení, formy spolupráce s rodinou před umístěním dítěte do zařízení a po umístění. Jsou zde popsány základní rysy dospívajícího jedince z hlediska vývojové psychologie. Dále se tato část věnuje charakteristice výchovy a ústavním prostředí. V závěru této části jsou shrnuty požadavky na vzdělání, pracovní náplň a klíčové kompetence vychovatele v dětském domově.

Empirická část bakalářské práce má cíl metodou kvalitativního výzkumu, formou polostrukturovaného rozhovoru získat a analyzovat informace, které zodpoví hlavní výzkumnou otázku: „Jakým kvalitám u vychovatelů přisuzují dospívající žijící v dětském domově význam na základě svých zkušeností?“

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA

Článek 20 Úmluvy o právech dítěte hovoří o zvláštní ochraně a pomoci státu pro dítě, které bylo dočasně nebo trvale zbaveno rodinného prostředí, nebo dítě které pro vlastní zájem nemůže být v tomto prostředí ponecháno. Podle Úmluvy o právech dítěte¹, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv² a základních svobod, Listiny základních práv a svobod³ je přitom prioritou, aby dítě vyrůstalo v rodinném prostředí a je povinností státu učinit rozumná podpůrná opatření tak, aby dítě mohlo vyrůstat ve své přirozené rodině. Pokud toto není možné, je vždy nutné preferovat náhradní rodinnou péči (svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, pěstounskou péči, viz § 971, 973 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku). Tyto principy jsou reflektovány také v Národní strategii ochrany práv dětí „Právo na dětství“⁴, která přímo v úvodu deklaruje závazek podporovat rodinné vazby dítěte a v případě nemožnosti podporovat umístění do náhradní rodinné péče. V českém systému péče o ohrožené děti je tedy ústavní výchova prostředkem „ultima ratio“ v situaci, kdy jiné, rodinné formy péče o dítě, nejsou vhodné nebo dostupné. Tato priorita reaguje zejména na emocionální potřeby dítěte, které budou dále rozebrány v této práci (kapitoly č. 5 a č. 6) a jsou částečně reflektovány také v empirickém výzkumu, v rámci kterého dotazované děti formulují oceňované kvality vychovatele (kapitola č. 9).

Ústavní výchova je v České republice zakotvena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (dále jen „zákon č. 109/2002 Sb.“) a spadá do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Podle § 1 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb. musí být v těchto zařízeních každému dítěti zajištěno základní právo na výchovu a vzdělávání, podporována sebedůvěra, která rozvíjí

---

¹ Viz Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 (CRC/GC/14) k nejlepšímu zájmu dítěte, odst. 60 – 62.

² *Kutznerovi proti Německu*, rozsudek ESLP ze dne 26. 2. 2002, stížnost č. 46544/99; *Wallová a Walla proti České republice*, rozsudek ESLP ze dne 26. 10. 2006, stížnost č. 23848/04; *Havelka a další proti České republice*, rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 23499/06.

³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2903/14; Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 485/10)

⁴ Zejména strategický cíl č. 9: Podpora náhradní rodinné péče. Strategie je dostupná na webu MPSV: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

citovou stránku osobnosti a musí mu být umožněna aktivní účast ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

Podle § 2 zákona č. 109/2002 Sb. jsou zařízeními, která ústavní výchovu vykonávají, následující: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Tato zařízení poskytují péči jinak poskytovanou osobami odpovědnými za výchovu dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Mimo tohoto zařízení poskytují rovněž přímé zaopatření, které zahrnuje zajištění stravování, ubytování a ošacení, učebních potřeb a pomůcek, úhrady nezbytně nutných nákladů na vzdělávání, včetně nákladů na dopravu do sídla školy, nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyly zdravotní služby vyžádány zákonnými zástupci dítěte, kapesného, osobních darů a věcné pomoci při odchodu zletilých ze zařízení.

1.1 Ústavní výchova

„Ústavní výchova je opatření navržené orgánem sociálně-právní ochrany dítěte a schválené soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna náležitě pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným způsobem.“ (Matoušek 2008, s. 240)

Ústavní výchovu může soud nařídit jako nezbytné opatření podle § 971 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“), v případě, že je vážně ohrožena výchova dítěte, jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo je ohrožen, či narušen jeho řádný vývoj do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tak vážné důvody, pro které rodiče nemohou zabezpečit výchovu. Ústavní výchova se nařizuje podle § 972 občanského zákoníku nejdéle na dobu tří let. Pokud stále trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy, lze ji před uplynutím této doby prodloužit a to i opakovaně, vždy ale na dobu nejdéle tří let. Pokud pominou důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, nebo v případě že lze pro dítě zajistit jinou, než ústavní výchovu tuto soud neprodleně zruší a podle okolností rozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče. Nařízení ústavní výchovy zaniká na základě rozhodnutí soudu o osvojení.

1.2 Ochranná výchova

Ochrannou výchovu soud ukládá podle § 22 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v případě, že není o výchovu mladistvého dostatečně postaráno, výchova v rodině je zanedbávána. Rovněž v případě, že prostředí, ve kterém mladistvý vyrůstá, není zárukou pro náležitou výchovu. Ochranná výchova trvá do té doby, pokud to vyžaduje účel, nejdéle však do 18 roku věku, je-li to v zájmu mladistvého, může být soudem prodloužena do 19 let. V případě, že se nezaopatřená osoba připravuje na budoucí povolání, lze podle § 2, odst. 6 zák. 109/2002 Sb. ochrannou výchovu prodloužit na základě smlouvy do 26 let věku.

Pokud nelze ochrannou výchovu vykonat ihned, je soudem do doby jejího zahájení nařízen dohled probačního úředníka. Rovněž je možné ochrannou výchovu před jejím zahájením soudem pro mládež zrušit, pominou-li důvody, pro které byla uložena.

1.3 Předběžné opatření

Umístění dítěte do některého ze zařízení ústavní či ochranné výchovy může předcházet nařízením předběžného opatření. Předběžné opatření podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, upravuje poměry dítěte na nezbytnou dobu a to tak, že nařídí jeho umístění do vhodného prostředí, které je vymezeno v usnesení soudu. Vhodným prostředím je takové prostředí, kde je dítěti poskytnuta řádná výchova s ohledem na jeho fyzický a duševní stav. Podle § 454 tohoto zákona může soud nařídit předběžné opatření pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

2 ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY

Zařízení zajišťuje dle § 1, odst. 2 zákona 109/2002 Sb. výchovnou péči pro nezletilé osoby zpravidla ve věku od 3 do 18 let, zletilé osobě do 19 let na základě soudního rozhodnutí o ústavní nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Rovněž poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče.

2.1 Charakteristika zařízení

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav přijímá podle § 5 zákona č. 109/2002 Sb. děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Děti, které mají uloženu ochrannou výchovu, umísťuje na základě komplexního vyšetření a zdravotního stavu do dětských domovů se školou, nebo výchovných ústavů. Ve vztahu k dítěti plní ústav úkoly diagnostické (vyšetření úrovně dítěte na základě pedagogicko-psychologických činností), vzdělávací (zjišťování úrovně dosažených znalostí a dovedností), terapeutické (směřující k nápravě poruch v sociálních vztazích a chování dítěte), výchovné a sociální (zaměřeny na osobnost dítěte a situaci v rodině). Pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů.

Dětský domov

Dětský domov plní podle § 12 zákona č. 109/2002 Sb. zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb, zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do tohoto typu dětského domova jsou umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Pobyt v dětském domově může být soudem prodloužen do 19 let. Pokud se nezaopatřená osoba připravuje na budoucí povolání, může být pobyt podle § 2, odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb. prodloužen do 26 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje podle § 13 zákona č. 109/2002 Sb. péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají (oproti dětem z dětského domova) závažné poruchy chování, případně dětem, které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, pro děti s uloženou ochrannou výchovou nebo nezletilým matkám.

Podle § 4 zákona č. 109/2002 Sb. jsou dětské domovy a dětské domovy se školou zařízeními rodinného typu, jejichž základní organizační jednotku tvoří rodinné skupiny. V dětském domově tvoří rodinnou skupinu 6-8 dětí, v dětském domově se školou 5-8 dětí. Rodinné skupiny se zřizují v jedné budově, či ve více budovách v jednom areálu a toto pravidlo platí jak pro dětské domovy, tak pro dětské domovy se školou. Minimální počet rodinných skupin je 2, maximální počet 6. Do těchto skupin jsou děti zařazovány na základě výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb.

Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje podle § 14 zákona č. 109/2002 Sb. o děti starší 15 let, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova z důvodu závažných poruch chování. Do tohoto zařízení může být umístěno i dítě starší 12 let, pokud má uloženu ochrannou výchovu nebo nařízenou výchovu ústavní a to pouze v případě, projevují-li se u něj tak závažné poruchy chování, pro které nemůže být umístěno v dětském domově se školou.

2.2 Srovnání počtů zařízení a dětí v nich umístěných v České republice

Podle Statistické ročenky školství Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT, © 2018) bylo v roce 2017 v zařízeních ústavní výchovy umístěno 6345 dětí. Oproti roku 2007 kdy bylo v zařízeních 7427 dětí, klesl za deset let počet o 1082 dětí.

Rovněž počty zařízení se mírně snížily:

V roce 2017 bylo v České republice

- 13 diagnostických ústavů, v nichž bylo umístěno 383 dětí
- 142 dětských domovů s 4262 dětmi
- 28 dětských domovů se školou s 696 dětmi
- 26 výchovných ústavů s 1004 dětmi.

V roce 2007

- 14 diagnostických ústavů, v nichž bylo umístěno 705 dětí
- 155 dětských domovů s 4618 dětmi
- 28 dětských domovů se školou s 674 dětmi
- 33 výchovných ústavů s 1430 dětmi.

Za snižováním počtů dětí v zařízeních ústavní výchovy je podle článku „Pěstounů přibývá a děti už nekončí tak často v ústavech“, zveřejněného společností Health and Social Insider Monitor (HaSIM, 2016), rozvoj pěstounské péče v ČR, na kterou měla vliv novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

3 SPOLUPRÁCE S RODINOU PŘED UMÍSTĚNÍM DÍTĚTE DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Základním dokumentem obsahujícím práva dítěte je Úmluva o právech dítěte (Sdělení MZV č. 104/1991 Sb. o přijetí Úmluvy o právech dítěte. Podle čl. 7 této Úmluvy má dítě právo vyrůstat v rodinném prostředí. „Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“

Stejně hovoří i Listina základních práv a svobod, v čl. 32, podle které mají děti právo na rodičovskou výchovu a jejich péči.

V České republice má podle občanského zákoníku život dítěte v rodině vždy přednost před péčí ústavní. Podle § 953, odst. 2 je to svěřením dítěte do péče jiné osoby a § 958, odst. 2 umístěním do pěstounské péče.

„Cílem všech služeb a institucí, pracujících s ohroženými dětmi, by mělo být to, že dítě vyrůstá v rodině, která ho neohrožuje a dostatečně zajišťuje jeho potřeby.“ (Baltag, 2017, s. 7)

3.1 Sanace rodiny

Sanací rodiny rozumíme: „Postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen. V současnosti převažuje názor, promítající se i do praxe sociální práce, že sanace rodiny by měla být metodou první volby u většiny případů, kdy je sociální služba kontaktována kvůli ohrožení dítěte.“ (Matoušek, 2008, s. 185)

Hlavním úkolem sanace rodiny je podle Bechyňové (2008, s. 18) preventivními opatřeními zmírnit a eliminovat jevy, ohrožující dítě. Aktivně vyhledávat způsoby, které zamezí odebrání dítěte z rodiny, v případě umístění dítěte do zařízení podporovat kontakt rodiny s dítětem a po ukončení pobytu zajistit jeho bezproblémový návrat domů.

3.2 Výchovní opatření

Před umístěním dítěte do ústavní výchovy je nutné, aby orgán sociálně-právní ochrany dítěte využil možnosti uložit výchovní opatření podle § 13, odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte (dále jen zákon č. 359/1999 Sb.).

Výchovními opatřeními mohou být následující:

- vhodným způsobem napomenout dítě, rodiče nebo jinou osobu odpovědnou za výchovu dítěte, případně toho, kdo řádnou péči o dítě narušuje;
- stanovení dohledu nad dítětem, který je prováděn v součinnosti se školou, případně dalšími institucemi a osobami působícími zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte;
- uložit dítěti, rodičům, nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu;
- uložit dítěti, rodičům, či osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc.

V případě, že orgán sociálně-právní ochrany výchovní opatření neuloží, může tak učinit soud, který dle § 925 občanského zákoníku:

- a) napomene dítě, rodiče, nebo o osobu které bylo dítě svěřeno do péče vhodným způsobem
- b) stanoví dohled nad dítětem, ve spolupráci se školou, nebo OSPOD
- c) uloží dítěti nebo rodičům omezení, která brání škodlivým vlivům na výchovu (zákaz určitých činností)

3.3 Preventivně výchovní péče

Preventivně výchovní péči poskytují podle § 16 zákona č. 109/2002 Sb. střediska výchovní péče formou pedagogických a psychologických služeb. Je určena dětem s rizikem poruch chování, dětem, u kterých se již rozvinuly projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, dětem, kterým byla podle § 13 zákona č. 359/1999 Sb. uložena výchovní opatření, ale nevedla k nápravě. Rovněž je péče poskytována, osobám odpovědným za výchovu a pedagogickým pracovníkům. Podle § 16, odst. 3 zákona č. 109/2002 Sb. je poskytována formou ambulantní, celodenní, internátní (nejdéle po dobu 8 týdnů) a terénní (v prostředí rodiny, nebo školy).

3.4 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby jsou poskytovány podle § 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách pro rodiny s dětmi, ve kterých je ohrožen vývoj dítěte v důsledku krizové sociální situace v rodině. Tyto služby mohou být poskytovány jako terénní, nebo ambulantní.

Činnosti v rámci sociálně aktivizačních služeb jsou upraveny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách a podle § 30 se dělí na:

- a) *výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti*, mezi které patří zejména pracovně výchovná činnost zaměřená na děti, nebo pracovně výchovná činnost orientovaná na dospělé, týkající se zejména nácviku rodičovských dovedností, poradenství v oblasti hospodaření s finančními prostředky rodiny, udržování domácnosti, nácvik v komunikaci s úřady, se školou. Dále se tyto činnosti orientují na motorické, psychické a sociální dovednosti dítěte, na jeho vzdělávání a trávení volného času;
- b) *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím*, tzn. doprovod dítěte do školy, školského zařízení, k lékaři, do kroužků a jeho doprovod zpět;
- c) *sociálně terapeutické činnosti*, které se zaměřují na podporu začlenění osob do společnosti, navazování nových kontaktů, či zachování stávajících;
- d) *pomoc při uplatňování práv, zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*, jako vyřizování běžných záležitostí, podpora obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc.

4 SPOLUPRÁCE S RODINOU PO UMÍSTĚNÍ DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Úmluva o právech dítěte v čl. 9 hovoří, že dítě nesmí být dítě od rodičů odděleno proti jejich vůli. Přípustné je to pouze tehdy, pokud je odebrání z rodiny v zájmu dítěte, např. při prokázání zneužívání, nebo zanedbávání dítěte. O odebrání dítěte rozhoduje soud. Pokud se tak stane, má dítě právo na pravidelný osobní kontakt, a to pouze v případě, že kontakt není v rozporu se zájmy dítěte.

Praxe podle Baltag (2017, s. 11) ukazuje, že rodičům, kterým byly děti odebrány, chybí především vysvětlení důvodů, kvůli kterým bylo dítě odebráno, a rovněž postrádají vyjasnění podmínek, za jakých se do rodiny může vrátit. Podle autorky by vše mělo proběhnout krátce po odebrání dítěte, kdy kompetence ke stanovování podmínek má soud, resp. OSPOD. Podmínky, za kterých by dítě bylo navraceno do původní rodiny je zapotřebí rodičům vysvětlit srozumitelně, tak aby je rodiče dostatečně pochopili. V případě rady „zlepšit rodičovské kompetence“, si většina rodičů nedovede představit, co tato slova znamenají a jakým způsobem mají své kompetence zlepšit.

„Někdy je nezbytné oddělit dvě infikované rány a vyléčit každou z nich zvlášť, aby spolu později mohli žít v harmonické rodině. Tehdy jsou dětské domovy ideálním řešením, ovšem za předpokladu, že nabízejí i rodinnou terapii.“ (Lasson, S.M., 1992 in Škoviera, 2007, s. 34-35)

Dítě umístěné do zařízení ústavní prožívá pocity opuštění, proto je pro zmírnění tohoto traumatizujícího prožitku podle Bechyňové (2008, s. 117) důležitá pomoc ze strany sociálních pracovníků směrem k rodině. Především je nutné pomáhat k udržení kontaktu rodičů s dítětem a pomáhat rodičům znovu získat sebedůvěru a schopnost zvládat své rodičovské povinnosti. K tomuto Baltag (2017, s. 13) přidává, že spolupráci s rodinou je zapotřebí zahájit co nejdříve, z důvodu klesající motivace rodičů. Tato spolupráce by měla být dlouhodobá a pokračovat i po návratu dítěte zpět do rodiny. Také je vhodné umístění dítěte do zařízení v blízkosti jeho domova, aby bylo rodině umožněno udržovat s dítětem kontakt.

5 DOSPÍVAJÍCÍ JEDINEC

„Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Zahrnuje jednu dekádu života, od 10-20 let. V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale vždycky je vzájemně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné interakci. Průběh dospívání je závislý na konkrétních kulturních a společenských podmínkách, z nichž vyplývají požadavky a očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícím.“ (Vágnerová, 2005, s. 321)

Dále Vágnerová (2005, s. 323-325) rozděluje období dospívání na dvě fáze:

Ranou adolescenci, neboli pubescenci, která je v rozmezí 11. - 15. roku života jedince. V tomto období dochází především k tělesným změnám spojeným s pohlavním dozráváním. Starší pubescenti mají potřebu odlišovat se jak od dětí, tak dospělých zejména úpravou zevnějšku, změnou zájmů a způsobu života. Rozhodující je v tomto období 15. rok věku, kdy dochází k ukončení povinné školní docházky a rozhodování se o budoucím povolání, které se podílí na zařazení dospívajícího jedince do společnosti.

Pozdní adolescenci v období od 15 do 20 let, kdy jedinec pohlavně dozraje. V této době se mění jeho osobnost a společenské pozice. V tomto období je potřeba dospívajícímu poskytnout dostatek času k tomu, aby porozuměl sám sobě a ujasnil si cíle, kterých chce v budoucnu dosáhnout.

Dospívání lze v biologické oblasti charakterizovat jako: „životní úsek ohraničený na jedné straně prvními známkami pohlavního zrání (zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků) a více nebo méně vyznačenou akcelerací růstu, na druhé straně dovršením plné pohlavní zralosti (plné reprodukční schopnosti) a dokončením tělesného růstu.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 142).

V oblasti psychické jsou podle Vágnerové (2005, s. 14-15) změny v chování ovlivňovány řadou faktorů, jako je např. dědičnost a výchova v rodině, včetně prostředí, ve kterém dospívající vyrůstal. Emoční nestabilita, která patří podle Langmeiera, Krejčířové (2006, s. 147) mezi hlavní psychologické charakteristiky dospívání se projevuje častými změnami nálad a impulzivním jednáním dospívajícího. Negativní emoce, které se u dospívajícího projevují častějším podrážděním a přecitlivělostí přikládá Vágnerová (2004, s. 166-167) celkové hormonální proměně.

Podle Langmeiera, Krejčířové (2006, s. 153) se dospívající začíná osamostatňovat, odpoutává se od rodiny, která byla do té doby jeho jistotou. Toto je spojeno se změnou citové vazby k rodičům. Pokud byly v minulosti vytvořeny mezi rodiči a dítětem hlubší a jistější vazby, probíhá toto odpoutávání mnohem snáz. Pro spoustu rodičů není toto období snadné, nechtějí dítě „ztratit“, především matky mají potřebu udržet závislost dítěte, kterou na nich doposud mělo. Oproti tomu druzí rodiče požadují po dítěti samostatnost, na kterou ještě nejsou dostatečně připraveni. Dospívající si hledá vlastní způsob k postupnému osamostatnění spojený s pocity smutku a úzkosti (Vágnerová, 2005, s. 341), jelikož ztrácí jistotu a bezpečí, které doposud pociťoval, ale také tyto pocity mohou vyplívat z nadměrných zákazů a příkazů, kterými rodiče usměřují jeho život. Pocity úzkosti doprovází revolta proti rodičům, které se mohou podle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 153) projevovat kupř. odmítáním projevů lásky ze strany rodičů.

Vágnerová (2005, s. 378) uvádí, že v období začínající puberty, tj. v 11-12 letech má jedinec silnou potřebu navazovat přátelství se svými vrstevníky, hledá někoho, komu by se mohl svěřit, sdílet s ním své pocity a důvěřovat mu. Navázaná přátelství jsou daleko silnější než v minulých letech z důvodu větší otevřenosti a důvěry. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 154) k tomuto dodávají, že přátelství, která vznikla mezi dvěma jedinci v tomto období, trvají častokrát dlouho a mohou být přátelstvím na celý život.

Období dospívání se rovněž vyznačuje nejistotou, kterou podle Vágnerová (2005, s. 423) dospívající pociťují a z toho důvodu lpí na striktně daných pravidlech, které se projevují i v generovém rozlišení. Dospívající vyžadují striktní dodržování mužských a ženských rolí. Pokud toto není dodržováno, zvyšuje se netolerance a kritika k odlišnostem, které jsou typické pro toto období.

V období dospívání se genderově liší i vývoj sebepojetí Vágnerová (2005, s. 427). U dívek a chlapců se rozvíjí odlišně, a to z důvodu rozdílného prožívání změn, které jsou s dospíváním spojeny. Méně spokojeny se sebou bývají dívky, které častěji prožívají negativní emoce a osamělost a jsou k sobě kritičtější. Chlapci se snáze přijímají taková, jací jsou, celkově jsou se sebou spokojenější, což je zřejmě dáno tím, že se nad sebou nezamýšlejí tolik jako dívky.

6 VÝCHOVA A PROSTŘEDÍ

„Většina lidí se ve svém rodičovství opírá o zkušenosti z vlastní rodiny. Málokdo přitom zažil pouze pozitivní, bezproblémové dětství. Pro kvalitu rodičovství je důležité, jaké zkušenosti převažovaly a co jsme měli možnost načerpat nejen ze vztahů s rodiči, ale i ze vztahů s dalšími členy širší rodiny, příp. s osobami, jež pro nás byly významné v dětství a dospívání.“ (Bechyňová, 2008, s. 103).

Pro zdravý vývoj dítěte je zapotřebí, aby byly upokojeny základní potřeby nejen biologické, mezi které patří např. potrava, teplo, ale rovněž potřeby psychické, které na základě svých výzkumů u dětí v dětských domovech vymezili Matějček s Langmeierem. Má-li dítě vyrůst v psychicky zdravou a zdatnou osobnost je zapotřebí, aby byly dostatečně uspokojeny tyto potřeby:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů.
2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.
3. Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů.
4. Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty.
5. Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.“ (Matějček, 1994, s. 36-38).

Výchovu vnímá Pelikán (1995, s. 36) jako cílevědomé a záměrné vytváření a ovlivňování podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 277) definují výchovu jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.

Podle Škoviery (2007, s. 26) můžeme výchovu chápat jako proces rozvíjení osobnosti jednotlivce, jako cílevědomou činnost spojenou s předáváním a formováním určitých poznatků, schopností, hodnot a postojů, které jsou podstatné pro určení postojů k sobě samému i k jiným lidem, k okolí a ke světu.

V pojetí Krause a Poláčkové (2001, s. 41) je výchova celoživotním procesem, zahrnujícím veškeré činnosti, které člověka utvářejí pro život a konkrétní společnost.

6.1 Výchova dítěte v rodinném prostředí

Pro pozitivní vývoj dítěte jsou dle Průchy, Mareše a Walterové (2003, s. 203) rozhodujícími faktory sociokulturní prostředí rodiny a úroveň vzdělání rodičů. Tyto mají vliv na kognitivní, emoční a sociální vývoj, na jazykové a komunikační schopnosti, postoje a hodnotovou orientaci dítěte. Tělesný, psychický a sociální vývoj ovlivňuje rodina u dítěte od narození až po dospělost.

Dítě se v rodině podle Vágnerové (2004, s. 202) učí vzájemné komunikaci s jinými lidmi, vnímání a chápání projevů jiných lidí, respektování jejich potřeb. Učí se zde empatii, prosazování vlastních názorů, řešení konfliktních situací a ovládání vlastních emocí. Sociální dovednosti, které se naučilo v rodině, používá při setkávání s jinými lidmi, ať už jsou to jejich vrstevníci, či dospělí lidé. Osvojení vhodných způsobů chování je důležité pro vzájemné působení s cizími lidmi. Identita v rodině představuje zázemí a jistotu, díky kterým člověk přijímá sám sebe, zvládá nové role a adaptuje se na nová prostředí.

Definice rodiny a výchovy v ní se shodují v tom, že rodina je tím základním a nejvýznamnějším prostředím pro každého člověka. Je to místo, kde má každý člověk zázemí, kde je dítěti poskytován pocit jistoty a bezpečí, důležité pro zdravý duševní i tělesný vývoj.

U dětí, které vyrůstaly v nepodnětném, či patologickém prostředí se podle Kubíčkové (2011, s. 33) projevují neurotické poruchy (tiky, emoční labilita, lpění na rituálech). Děti jsou agresivní, z čehož plynou výchovné problémy, které přinášejí zvyšující se počet konfliktů mezi dětmi a dospělými.

Podle Novotného (2015, s. 49) má na vývoj dítěte negativní vliv především problematické až dysfunkční rodinné prostředí, které ovlivňuje jeho osobnost, sebepojetí a schopnost přizpůsobovat se. V současné době se tyto problémy začínají objevovat i v rodinách, které fungují relativně normálně, což je podle autora způsobeno např. zvyšujícím se tlakem na pracovní výkonnost a finančními problémy rodiny. Tyto problémy vedou k selhávání výchovné, emocionální i komunikační funkce rodiny a v důsledku přispívají k tomu, že se děti dostávají do ústavní péče v relativně pozdním věku.

6.2 Výchova dítěte v ústavním prostředí

Děti v náhradní nebo institucionální péči podle Kubičkové (2011, s. 6) potřebují především navázat vztah s vychovatelem a být si tímto vztahem jistí. Aby takovýto pevný vztah vznikl, byl pevný a vydržel, je nutné, aby vychovatel dítě akceptoval i s jeho problematickým chováním.

Novotný (2015, s. 49) staví do popředí pozitivní úlohu ústavní péče ve chvíli, kdy péče ze strany rodičů, či jiné blízké osoby, není možná. V tomto případě nabízí ústavní výchova ochranu dítěte před negativními vlivy, které na dítě působily v prostředí, ve kterém do té doby vyrůstalo.

6.3 Špatně fungující rodina nebo dobře fungující instituce

„I špatná rodina je lepší než dobrý dětský domov. Moderní ústavy už nezpůsobují psychickou deprivaci dítěte, není to v nich tak špatné, jak se traduje!“. (Škoviera, 2007, s. 31)

Novotný (2015, s. 79) ve své knize uvádí výsledky studií, týkajících se „jisté“ citové vazby a citové deprivace dospívajících. Studie byly realizovány, jak u dospívajících z rodinného prostředí, tak u dospívajících žijících v zařízeních ústavní výchovy. Jistá citová vazba byla u dospívajících z rodinného prostředí potvrzena u 70 % respondentů, u dospívajících z prostředí ústavní výchovy 50 %, čímž se nepotvrzují předchozí studie o častém narušení citové vazby u dětí, které prošly ústavní výchovou.

Citová deprivace byla u dospívajících z rodinného prostředí potvrzena u 25 % respondentů, což autor považuje za alarmující. Naopak u dospívajících z prostředí ústavní výchovy je 46 % výsledek považován za pozitivní, vzhledem k tomu, že v minulosti byla citová deprivace u těchto dětí vnímána jako „automatická“. Na toto zjištění má podle autora největší vliv transformace ústavních zařízení do rodinných skupin.

7 PROFIL VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Ústavní výchova může být kvalitní pouze tehdy, bude-li v ní pracovat kvalitní personál, především pedagogičtí pracovníci. Právě vychovatel je podle Sekery (2009, s. 38) osobou, se kterou se děti v zařízení nejčastěji setkávají, měl by tudíž být schopen kontrolovat své emoce, disponovat osobnostními vlastnostmi a sociálními dovednostmi.

Bendl a kol. (2015, s. 12) nazývá vychovatele „reprezentantem zájmu společnosti v procesu výchovy mladé generace“ a jeho poslání vidí především v rozvoji a upevnování vlastností, hodnot a postojů u dětí. Sledují jejich vlastnosti, chování, postoje a názory. Při své práci se věnují jak jednotlivcům, u kterých se snaží uplatnit individuální přístup, tak celé skupině dětí. Pro úspěšný výkon profese vychovatele je podle Bendla a kol. (2016, s. 14) zapotřebí, aby osoba, která tuto profesi vykonává, disponovala především odbornou kvalifikací, měla kladný vztah k dětem i mládeži, byla organizačně schopná, byla pro děti přirozenou autoritou a disponovala komunikačními schopnostmi. Důležitost přikládá také kultivovanému projevu a vystupování, důslednosti, smyslu pro humor, tvořivosti a schopnosti improvizovat.

Pro výkon profese vychovatele je kladen důraz na jeho vzdělání. Sekera (2009, s. 40) se domnívá, že samotné vystudování vysoké školy zaměřené na edukaci, není zárukou, že takovýto vystudovaný odborník bude ideální vychovatel. Pro práci s dětmi a mládeží, je podle něj důležité, aby byl kvalitní a vyzrálá osobnost. Osobnost je dle Průchy, Mareše a Walterové (2003, s. 148) definována v hovorovém pojetí jako kvalita uznávaného člověka, který je kladně přijímaný, svérázný svým životem a jednáním.

Škoviera (2007, s. 109) vidí pro práci vychovatele důležitost v posilování společenského i profesionálního statusu. Vychovatel by měl být pro dítě autoritou a zároveň mu poskytoval pocit bezpečí. Není ten, kdo dítěti nahrazuje rodiče. Hlavní funkcí vychovatele v dětském domově je organizace života ve skupině tak, aby byly vytvářeny jak společné, tak individuální zájmy dětí a pomohly mu vyrovnat se s traumatizující minulostí a nachází východiska do budoucnosti.

7.1 Vychovatel jako pedagogický pracovník

Podle § 2 zákona 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, je vychovatel v dětském domově řazen mezi pedagogické pracovníky. Mezi tyto patří pracovníci, kteří konají přímou vyučovací, výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání. Dále podle § 3 zákona musí splňovat plnou způsobilost k právním úkonům, pro pedagogickou činnost, kterou vykonává, musí být odborně kvalifikován, být bezúhonný, zdravotně způsobilý a prokázat znalost českého jazyka. Rovněž musí být dle § 18 zákona 109/2002 Sb. posouzen jako psychicky způsobilý, a to na základě psychologického vyšetření podle vyhlášky č. 60/2006 Sb. o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků.

7.2 Požadované vzdělání pro profesi vychovatele

Pro práci vychovatele v dětském domově je zapotřebí získat odbornou kvalifikaci dle § 16 zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících:

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd
- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele, doplněným o vzdělání v programu celoživotního vzdělávání, které se uskutečňuje na vysoké škole a je zaměřeno na speciální pedagogiku.

K tomuto mají pedagogičtí pracovníci podle § 24 zákona povinnost nadále se vzdělávat, udržovat a doplňovat kvalifikaci po celou dobu své pedagogické činnosti. Mezi možnosti dalšího vzdělávání patří zvyšování či rozšiřování vzdělání na vysokých školách, nebo samostudium.

7.3 Pracovní náplň vychovatele

Podle vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozměňovací

vyhlášky č. 412/2006 Sb. a Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., kterým se stanoví katalog prací a kvalifikační předpoklady a kterým se mění nařízení vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě patří do pracovní náplně vychovatele rozvoj osobnosti dětí, jejich tvořivých dovedností, znalostí a vědomostí, hodnocení klienta, diagnostikování, preventivní působení na socializaci, rozvíjení jejich zájmové činnosti s využitím pedagogických metod.

Podle Škoviery patří mezi pracovní činnosti vychovatele především tyto (řazeno od nečastěji vykonávaných):

- Příprava na školu a vyučování 16 %
- Příprava stravy 15 %
- Sebeobslužné činnosti (udržování čistoty prostředí, praní, hygiena) 12 %
- Administrativa 12 %
- Relaxační a zábavné činnosti (diskotéka, poslech hudby, pobyt na čerstvém vzduchu, atd.) 11 %
- Dozor nad dětmi 10 %
- Činnosti, které děti aktivně rozvíjejí (hry, zpěv, tanec, výtvarné činnosti atd.) 9 %
- Společensky prospěšná činnost (práce v areálu zařízení) 8 %
- Jiné pomocné činnosti (doprovod dítěte k lékaři, nákupy s dítětem) 7% (Škoviera, 2007, s. 6)

Z uvedeného tedy vyplývá, že nejčastějšími činnostmi, kterým se vychovatelé věnují, je pomoc při přípravě dětí do školy a příprava stravy.

Podrobnějším výzkumem se zabýval Sekera (2009, s. 108-111) a zařadil do dvanácti kategorií tyto činnosti:

1. Činnosti, které mají charakter pedagogické diagnostiky (studium diagnostických zpráv, či posudků klienta, vedení rozhovorů za diagnostickým účelem).
2. Činnosti, které pomáhají rozvíjet osobnost klienta (motivace a podněcování klienta, vysvětlování, doučování, rozvoj znalostí a tvořivých schopností)
3. Činnosti, u nichž je hlavní cíl doprovod (do školy, k lékaři)
4. Činnosti, u nichž je hlavní cíl dozor a dohled (úklid, hygiena, stravování)
5. Profesionální komunikace (porady, briefinky, komunikace s klientem, telefonické rozhovory s rodiči klientů atp.)

6. Aktivity, které mají organizačně-technický charakter (výdej léků, sportovního náčiní, vaření, příprava stravy)
7. Činnosti, týkající se administrativy (vyplňování denního hlášení, finanční transakce)
8. Terapeutické činnosti (terapie individuální nebo skupinová)
9. Činnosti, které nesouvisejí s profesními činnostmi, ale jsou vykonávány v rámci pracovní doby (osobní hygiena, relaxace)
10. Sebevzdělávací činnosti nebo činnosti, které slouží k rozvoji osobnosti (studium, četba odborné literatury)
11. Konstatování, udělování příkazů a pokynů
12. Specializované činnosti (tlumočení do znakové řeči, logopedická cvičení).

Vychovatelé se podle Sekery (2009, s. 155) nejčastěji věnují činnostem, které souvisejí s rozvojem osobnosti klienta, dále dozoru a dohledu nad klienty a jejich aktivitami, technickým činnostem zabezpečujícím chod zařízení a výchovně-vzdělávacímu procesu. Činnostem týkajícím dozoru a dohledu je věnována pětina času z pracovní doby vychovatelů a více než 18 % tvoří činnosti technické, tyto činnosti považuje Sekera za pedagogicky nevyužitě.

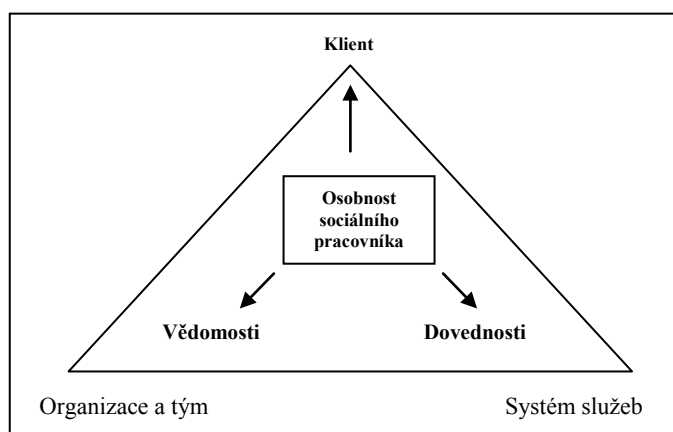
8 KOMPETENCE

„Kompetence je široký pojem, který zahrnuje schopnost přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti povolání. Zahrnuje organizaci a plánování práce, inovaci a vyrovnání se s nerutinnými činnostmi. Zahrnuje takové kvality jako osobní efektivitu, která je na pracovišti potřebná při zacházení se spolupracovníky, manažery a klienty.“ (Havrdová, 1999, s. 41)

Pedagogický slovník vymezuje kompetence jako „soubor požadavků na vzdělání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích“. (Průcha, Mareš Walterová, 2003, s. 99)

Podle Sekery (2009, s. 53) je sestavení kompetencí (klíčových kompetencí), tedy schopností, dovedností a vědomostí, které jsou potřebné pro výkon profese vychovatele úkol, který není snadný. Dokládá to různými pohledy autorů, kdy např. Ch. Richter vidí získávání klíčových kompetencí v rámci celoživotního procesu, který je udržován dynamikou nového učení. R. Boyatzis definuje pojem kompetence jako: „...schopnost člověka chovat se způsobem, odpovídajícím požadavkům práce v parametrech daných prostředím organizace, a tak přinášet žádoucí výsledky.“ J. Murphy specifikuje kompetence jako „...jakýkoliv osobní rys, vlastnost nebo dovednost, která může být považována za bezprostředně související s efektivním nebo mimořádným pracovním výkonem.“ H. Belz specifikuje kompetence jako „...výraz schopnosti člověka chovat se přiměřeně situaci, v souladu sám se sebou, tedy kompetentně“. (Sekera, 2009, s. 54-55)

Sekera (2009, s. 56) se domnívá, že sestavení základního pojetí profesních kompetencí pro sociálního pracovníka podle Mlčáka lze rovněž použít pro osobnost vychovatele:

Obrázek č. 1 – Základní pojetí profesních kompetencí

8.1 Klíčové kompetence vychovatele

Rozdělení klíčových kompetencí do 6 skupin podle Havrdové:

- Rozvíjet účinnou komunikaci

„Umí naslouchat a vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci mezi jednotlivými klienty, skupinami a komunitami. Iniciuje spolupráci a motivuje pro změnu v zájmu klientů.“ (Havrdová, 1999, s. 49)

Podle autorky (1999, s. 51) je navázání dobrého kontaktu s klientem pomyslným stavebním kamenem pro další spolupráci. V profesi vychovatele se dá tato kompetence využít již při nástupu dítěte do zařízení, kdy vychovatel klidným hlasem seznamuje dítě s ostatními, s prostředím dětského domova a informování o organizaci života v něm. Takto může dítěti pomoci překonat obavy, které se s novým prostředím pojí. Dále by měl tuto kompetenci využívat při veškeré komunikaci s dítětem. Svým vyjadřováním může ovlivnit to, jakým způsobem bude dítě komunikovat s ostatními.

- Orientovat se a plánovat postup

„Ve spolupráci s klienty, jejich pečovateli a jinými odborníky získává přehled o jejich současných i potenciálních potřebách i zdrojích a společně plánuje postupy. Dovede stanovit rizikové faktory a meze spolupráce.“ (Havrdová, 1999, s. 60)

Tato navazuje na kompetenci předchozí, kdy by vychovatel měl mít přehled nejen o školním prospěchu dítěte, ale i jeho fyzickém a psychickém vývoji, rozvíjet vztahové otázky, přispívat ke spolupráci s rodinou. V případě potřeby navrhopvat možné postupy a řešení.

- Podporovat a pomáhat k soběstačnosti

„Podporuje příležitost k tomu, aby lidé mohli použít své vlastní síly a schopnosti. Pomáhá jim přebírat zodpovědnost, zabezpečovat svá práva a kontrolovat ohrožující chování.“ (Havrdová, 1999, s. 69)

Vychovatel by měl podporovat psychickou stránku dítěte, vyzdvihovat jeho silné stránky. Rovněž vést dítě k samostatnosti, zejména v souvislosti s budoucností, kdy dítě bude muset opustit dětský domov a začne žít samostatně. Po transformaci dětských domovů na rodinné skupiny tuto kompetenci vychovatel využívá častěji než dříve. Děti

se učí nakupovat jídlo, připravovat si jej, prát a zvládat veškeré činnosti, které se pojí s osamostatněním se.

- Zasažovat a poskytovat služby

„Poskytuje nebo zajišťuje přiměřenou úroveň podpory, péče, ochrany, podpory a kontroly a zapojuje se do prevence.“ (Havrdová 1999, s. 79)

Na vychovatele se dá tato kompetence převést na pomoc dítěti vždy, když se vyskytne nějaký problém. Vychovatel by měl umět dítěti poradit a snažit se najít optimální řešení.

- Přispívat k práci organizace

„Pracuje jako zodpovědný člen organizace, přispívá k hodnocení a zlepšování její práce a účinnosti služeb pro klienty a efektivně využívá všech zdrojů. Spolupracuje s kolegy.“ (Havrdová 1999, s. 87)

Vychovatel by měl být aktivní při vylepšování a zútulňování prostředí dětského domova, aby se v něm klienti cítili co možná nejlépe. Zároveň jako člen týmu usilovat o zlepšení chodu organizace, udržovat dobré mezilidské vztahy se svými kolegy a přispívat k pohodě na pracovišti.

- Odborně růst

„Je schopen konzultovat a řídit svůj odborný i osobní růst. Je schopen se kvalifikovaně rozhodovat, spolupracovat v síti, dosahovat vytyčených pracovních cílů ve stanoveném čase a přispívat k pozitivním změnám ve svém oboru.“ (Havrdová, 1999, s. 97)

Kvalitní pracovník se vyznačuje především odborným a osobním růstem. Jako pedagogický pracovník má vychovatel povinnost nadále se vzdělávat, doplňovat kvalifikaci po celou dobu své pedagogické činnosti. Toto je možné uskutečňovat studiem na vysoké škole, účastí na různých seminářích, kurzech, školeních, případně samostudiem.

Sekera (2009, s. 58) uvádí, že klíčové kompetence pro pozici vychovatele v zařízení ústavní výchovy nejsou dosud v žádné dostupné literatuře blíže specifikovány. Podle autora lze pro profesi vychovatele vycházet z kompetencí stanovených pro sociálního, či pedagogického pracovníka.

Határ (in Sekera, 2009, s. 58) vymezil kompetence sociálního pracovníka:

- edukační a reedukační;
- poradenské;
- diagnostické a prognostické;
- sociálně-výchovné prevence, intervence, profylaxe a terapie;
- organizačně-manažerské;
- komunikační;
- sociálně-resocializační, za sociální jsou považovány vlastnosti jako empatie, náklonnost, trpělivost, vlídnost;
- integračně-kompenzační a facilitátorské;
- sociálně a výchovně-rehabilitační;
- aktivující osobnost;
- sociálně pedagogického výcviku;
- vědecko-výzkumné.

Vašutová (in Sekera, 2009, s. 58) vymezuje osobní kompetence, které jsou společné pro pedagogické pracovníky:

- psychická odolnost a fyzická zdatnost;
- empatie a tolerance;
- osobní postoje a hodnotové orientace;
- osobní dovednosti (řešení problémů, kooperace, kritické myšlení);
- osobní vlastnosti (zodpovědnost, důslednost, přesnost, aj.).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 VÝZKUM

Stěžejní část bakalářské práce se věnuje kvalitativnímu výzkumu, jehož podstatou je podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 24) hloubkové prozkoumání široce definovaného jevu a poskytnutí maximálního množství informací, které se daného jevu týkají. Dále stanovím výzkumný cíl a výzkumnou otázku, výzkumný soubor, design a metodu. Rovněž popíši techniku sběru dat a jejich analýzu. V závěru uvedu zjištěné výsledky a jejich prezentaci. Výzkum byl uskutečněn na základě teoretických východisek popsaných v předchozích kapitolách.

9.1 Kritéria kvality výzkumu

Kvalitativní výzkum, jak uvádí Švaříček a Šed'ová (2007, s. 28-29), je někdy kritizován za to, že není objektivní, je nezobecnitelný, apod. Pokud však budou ve výzkumu dodržena určitá pravidla, může tento výzkum odhalit v pedagogice nové jevy, které by za použití statistických metod nebyly viditelné, a které mohou významným způsobem ovlivnit výchovně-vzdělávací procesy. Dále autoři považují za podstatné, uvědomit si, že v kvalitativním přístupu neexistuje žádná vhodná technika, která by mu zaručila jeho kvalitu. Rovněž upozorňují na to, že hledání kvality každého výzkumu je složitý proces, začínající rozhodnutím výzkum provést a končící výzkumnou zprávou. Badatel provádějící výzkum má právo vybrat si určitá kritéria, některá odmítnout, případně se ve svém výzkumu vyjádřit ke všem.

Základní kritéria, o kterých v souvislosti s kvalitativním výzkumem hovoří Švaříček a Šed'ová (2007, s. 31-50) jsou tato:

Kritérium pravdivosti a platnosti, kdy pravdivost znamená, že zjištění reprezentují jevy, ke kterým odkazují a platnost, že uvedená zjištění jsou podložena důkazy.

Kritérium důvěryhodnosti je založeno na možnosti ověření závěrů výzkumu na datech, ze kterých byly dovozeny.

Kritérium přenositelnosti (aplikovatelnosti) je založeno na popisu výzkumu a budované teorii tak, aby byl čtenář schopen posoudit způsob přenositelnosti závěrů výzkumu. Badatelé by tak měli ukázat, jak je možné popsat typickou situaci a jak ji lze srovnat s jinými kontexty.

Kritérium spolehlivosti (reliability) je v kvalitativním výzkumu málo dosažitelné, vzhledem k tomu, že metody, které bývají k výzkumu použity, nejsou standardizované a každý výzkumník by pravděpodobně zkoumal něco trochu jiného.

Kritérium etické souvislosti výzkumu – zde patří důvěrnost (znemožnění identifikace účastníka výzkumu), dále poučený souhlas (dobrovolný souhlas účastníka na výzkumu, nahrávka souhlasu na záznamové zařízení, nebo vyplnění formuláře oproti podpisu) a zpřístupnění práce účastníkům (možnost nahlédnutí účastníkům výzkumu na výzkumnou zprávu).

9.2 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Hlavním cílem výzkumného šetření je na základě rozhovorů s dospívajícími žijícími v dětském domově analyzovat kvality vychovatelů, které jsou jimi pro práci vychovatele považovány za významné.

Výzkumná otázka tvoří podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 69) jádro každého výzkumného projektu. Pomáhá zaměřit výzkum tak, aby poskytl výsledky, které jsou v souladu se stanovenými cíli, a ukazuje cestu, jak výzkum vést. Pro potřeby této práce byla výzkumná otázka definována takto:

Jakým kvalitám u vychovatelů přisuzují dospívající žijící v dětském domově význam na základě svých zkušeností?

Dílní výzkumné otázky jsou následující:

VO 1 – Jakou zkušenost mají dospívající s nástupem do dětského domova?

VO 2 – Jak dospívající vnímají vztahové otázky s vychovateli?

VO 3 – Jaký vliv mají vychovatelé na životy svých klientů?

9.3 Výzkumný vzorek

Výběr výzkumného vzorku má v kvalitativním výzkumu podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 72) jiná pravidla než ve výzkumu kvantitativním. Jeho cílem není reprezentace určité populace, ale určitého problému. Jak autoři uvádějí dále (2007, s. 73), výběr vzorku se vytváří záměrně s ohledem na výzkumný problém. V případě této práce jej tedy tvořili dospívající žijící v dětském domově.

9.4 Design výzkumu

Výzkumným designem bylo zvoleno fenomenologické zkoumání, jehož cílem je podle Hendla (2016, s. 130-131) popsat a analyzovat prožitou zkušenost, kterou má určitý jedinec, nebo skupina jedinců a snahou výzkumníka je vstoupit do jejich vnitřního světa a pochopit význam, které fenoménu přiřkládají.

9.5 Výzkumná metoda

Za metodu sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Švaříček a Šed'ová (2007, s. 159) definují rozhovor jako nestandardizované dotazování mezi jedním účastníkem výzkumu a jedním badatelem, „jehož účelem je získat vylíčení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci popsaných jevů“. (Kvale in Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159). Jelikož jsem zvolila fenomenologický rozhovor, který je podle Hendla (2016, s. 184) zaměřený na historii dotazovaného měla jsem k rozhovoru připraven okruh témat a ke každému tématu jednu základní otázku, která byla v průběhu rozhovorů doplňována na základě odpovědí participantů.

Téma - Pobyť v dětském domově

Otázka: Popiš mi Tvůj život v dětském domově od nástupu až dosud.

Téma - Vliv vychovatele na život klienta

Otázka: Jakým způsobem ovlivnili vychovatelé Tvůj život?

Téma - Vztahy

Otázka: Jaký je Tvůj vztah s vychovateli?

Téma - Volný čas

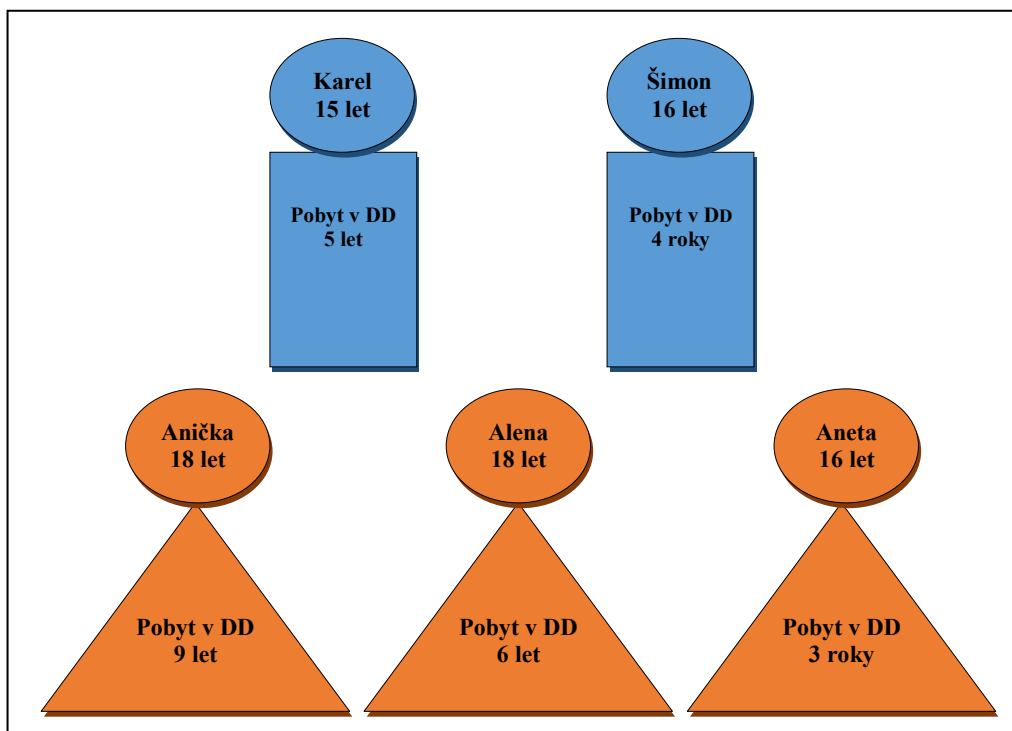
Otázka: Co pro Tebe znamená, když se ti vychovatelé věnují ve volném čase?

9.6 Sběr dat v terénu

Vstupu do terénu předcházelo v měsíci prosinci 2018 oslovení ředitelů tří dětských domovů v okrese Nový Jičín s žádostí o pomoc při realizaci výzkumu. Odpovědi jsem získala v polovině ledna, ovšem, až po mém opětovném kontaktování. Ředitelé dvou dětských domovů mi pro uskutečnění výzkumu přislíbili pomoc, jeden mě odmítl s odůvodněním, že již spolupracují s mnoha studenty a další spolupráce by pro ně byla zatěžující.

Ke sběru dat došlo v průběhu měsíce února, a to bohužel jen v jednom dětském domově, jelikož dětský domov, který i přesto, že spolupráci přislíbil, přestal komunikovat. Dospívající v dětském domově byli osloveni vychovateli s nabídkou rozhovoru se mnou, přičemž polostrukturovaný rozhovor byl následně proveden s těmi, kteří se dobrovolně k rozhovoru nabídli. V rozhovorech s dospívajícími jsem se zajímala o celkový pohled na život v dětském domově. Tedy jak dospívající vnímají vychovatele od svého nástupu až do dnešní doby.

Před uskutečněním samotného rozhovoru jsem se snažila nezávaznou komunikací s dospívajícími navodit příjemnou atmosféru. Rozhovory probíhaly v dětských pokojích participantů, tudíž bylo zachováno, jak doporučuje Chráska (2007, s. 183) přirozené prostředí. Na začátku každého rozhovoru jsem se participantům představila, seznámila je s projektem, ujistila o anonymitě a obeznámila je s možností rozhovor kdykoli ukončit. Rovněž jsem jim sdělila, že získaná data budou použita výhradně pro účely mé práce. Každého participanta jsem také požádala o možnost zaznamenání rozhovoru na nahrávací zařízení, dva souhlasili a tři byli proti. Pro zachování anonymity byla jména jednotlivých participantů změněna.

Obrázek č. 2 - Základní údaje o participantech

9.7 Stručná charakteristika zařízení

Dětský domov, ve kterém jsem výzkum prováděla, se nachází ve městě Příbor. Budova dětského domova je situována na okraji města v zástavbě rodinných domů, obklopena velkou zahradou. Je tvořen třemi rodinnými skupinami po osmi dětech. Děti jsou ubytovány v pokojích po dvou, po třech, sourozenci společně. Dále je každá skupina vybavena obývacím pokojem, kuchyní a sociálním zařízením. Pro zabezpečení chodu každé skupiny jsou stanoveni tři kmenoví vychovatelé, kteří se u dětí střídají. Momentálně je větší převaha vychovatelů mužů, což je dle mého názoru velmi dobře, vzhledem k časté absenci mužských vzorů v zařízeních tohoto typu. V současné době má 23 klientů, celková kapacita dětského domova je 24 klientů, což znamená, že je naplněn téměř na 100 %. 1 klient je studentem vysoké školy, 5 klientů studuje střední školu, 15 klientů navštěvuje základní školu a 2 klienti mateřskou školu. Snahou dětského domova je plné zaopatření dětí, nejen po materiální stránce, ale důraz je kladen i na stránku rozvoje osobnosti, vzdělávání dětí a školní docházku a začleňování dětí do společnosti. V rámci života v dětském domově mají děti možnost navštívit různé sportovní a kulturní akce. Rovněž se mohou každoročně zúčastnit se letních táborů a lyžařských výcviků.

10 ZPRACOVÁNÍ DAT

U rozhovorů nahraných na záznamové zařízení jsem provedla doslovnou transkripci, kterou se podle Hendla (2016, s. 212) nazývá proces, kdy je mluvený projev převeden do písemné podoby. Rovněž byly přepsány rozhovory, které nahrávány nebyly.

Získaná data jsem rozkrývala pomocí otevřeného kódování, což je podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211-212) postup, při kterém jsou získaná data rozebrána na jednotky. Jednotkami může být slovo, věta, odstavec. Poté je těmto jednotkám přidělen kód, který je určen podle toho o čem jednotka vypovídá, případně jaký jev, nebo téma reprezentuje.

Protože mým cílem bylo analyzovat kvality vychovatele z pohledu dospívajících v dětském domově, hledala jsem kódy, které odpovídají kompetencím vychovatele popsáným v teoretické části podle Havrdové. Zaměřila jsem se především na komunikaci mezi vychovatelem a klientem, rozvoj psychické a fyzické stránky dítěte a vztahovým otázkám.

Postupovala jsem tedy podle tohoto návodu a vznikly mi tyto kódy a kategorie:

1. Kategorie: Start

Kódy: vlídné přijetí, seznámení s prostředím, usnadnění situace, podpora v začátcích, přátelská atmosféra

2. Kategorie: Volný čas

Kódy: společný čas, aktivity, zážitky, budoucí vzpomínky, zájem o dítě, čas věnovaný dítěti

3. Kategorie: Jak vychovatele vnímám já

Kódy: vstřícnost, důvěra, starost, porozumění, sblížení, přirozenost, zachování klidu, snaha, blízká osoba, jsem tady pro tebe, ochota, spravedlnost

4. Kategorie: Příprava na budoucnost

Kódy: důraz na vzdělání, trpělivost, důslednost, pravidla

10.1 Technika „vyložení karet“

Technikou kvalitativního výzkumu, která byla použita, je „vyložení karet“, kdy se podle Švaříčka, Šed'ové (2007, s. 226) kategorie, které vzniknou otevřeným kódováním, uspořádají do obrazce či linky a následně je zkompletován text, který je převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií.

10.2 Kategorie „START“

Kódy: *vlídné přijetí, seznámení s prostředím, usnadnění situace, podpora v začátcích, přátelská atmosféra*

Kategorie je zaměřena na kompetence vychovatele v oblasti rozvoje účinné komunikace. Především mě zajímalo, jak se při nástupu dítěte do zařízení chovali vychovatelé a jak je vnímali dospívající. Zabývala jsem se také tím, jaké vzpomínky, spojené s touto nelehkou životní situací, se jim po několika letech vybaví. Jak se při rozhovorech ukázalo, všichni participanti byli svými vychovateli uvedeni do nového prostředí profesionálním přístupem. Vzpomínají na ně jako na osoby, které se při jejich přijetí do zařízení chovali pěkným způsobem, byli milí, pohodoví. Ochotně je s novým prostředím seznámili, v těžké chvíli jim byli na blízku, snažili se je uklidnit. Rovněž v případě nejasností spojených s prvními dny v zařízení vše znovu vysvětlili.

Anička je v dětském domově nejdéle ze všech dospívajících, byla zde umístěna před devíti lety se svou mladší sestrou, o matce se vyjádřila jako o osobě, která ji nezajímá, domů se už vrátit nechce a přiznala se, že by v zařízení chtěla zůstat co nejdéle. I přesto, že v dětském domově žije již dlouho, pocity spojené s nástupem si dokázala vybavit (...) *nejdříve jsem si moc nemohla zvyknout, bála jsem se, jaké to tady bude, jaké budou děcka a vychovatelé (...) prostě najednou jsou kolem tebe samí cizí lidi, cizí prostředí, nevěděla jsem, co od toho čekat (...) vychovatelé ale na nás byli hodní, vysvětlili, jak to tady funguje a tak (...) tím, jak se k nám se ségrou chovali, tak to určitě usnadnili, celou tu situaci (...).*

Alena byla do dětského domova umístěna před šesti lety, matka žije ve stejném městě, ale vídají se zřídka. Alena se vyjádřila, že by se ráda domů vrátila, ale podle matky to z finančních důvodů nelze. Alena studuje gymnázium a jeví se jako velice inteligentní dívka. Po gymnáziu by chtěla jít studovat vysokou školu. Její pocity spojené s nástupem do dětského domova jsou následující: (...) *vychovatelé byli v pohodě (...) měla jsem strach z toho nového prostředí, ale všechno mi ukázali (...) když jsem si někdy nebyla jistá, něco jsem nevěděla, šla jsem se zeptat a vysvětlili mi co a jak (...).*

Lenka žije v dětském domově z dospívajících nejkratší dobu, byla zde přemístěna z předchozího dětského domova před třemi lety z důvodu přiblížení k rodině. Rodina ji nenavštěvuje. Na svůj nástup do nynějšího dětského domova vzpomíná takto: (...) *první*

den, když jsem tady přijela, se mi chtělo brečet, protože tam, odkud jsem přišla, jsem už byla zvyklá, ale vydržela jsem to, bylo mi to blbé před děckama (...) paní vychovatelka, která mě přijímala, byla na mě moc milá, pořád mě uklidňovala, říkala, že se mi tady bude líbit, ať nejsem smutná (...) ten večer u mě i chvilku seděla, než jsem usnula (...).

Karel byl do dětského domova umístěn se svou mladší sestrou před 5 lety, na rodinu nevzpomíná v dobrém a rovněž i on se svěřil, že domů se už vrátit nechce, že o to nestojí. Vzpomínky spojené s nástupem do dětského domova: *(...) vychovatelé nás přijali hodně pěkně (...) chovali se k nám hezky, byli na nás milí (...) bylo to pro mě dost těžké, zvyknout si na to prostředí a taky, že mi bylo smutno (...) teď už je to ale dobré, už jsem si zvykl a taky teta mi hodně pomohla (...).*

Šimon žije v dětském domově 4 roky, rodinu o víkendech navštěvuje, chtěl by zpátky domů, ale momentálně to prý nejde. Jeho zkušenosti s nástupem do dětského domova byly smíšené: *(...) ze začátku jsem to nemohl zkousnout, byl jsem naštvaný na celý svět, nejvíc na vychovatele (...) no když to беру zpětně, tak se snažili, abych to tady nějak zvládnul (...) chovali se ke mně dobře (...) měl jsem z toho dobrý pocit (...).*

10.3 Kategorie „VOLNÝ ČAS“

Kódy: *společný čas, aktivity, zážitky, budoucí vzpomínky, zájem o dítě, čas věnovaný dítěti*

Tato kategorie prezentuje kompetence rozvoje dítěte po stránce psychické a fyzické. Podle participantů je důležité, aby se vychovatelé v rámci volného času věnovali především menším dětem. Na chvíle, kdy byly menší, a trávili čas společně s vychovateli, vzpomínají rádi. Především zmiňovali společenské hry, malování, vyrábění, na výšlapy do přírody. Zároveň přiznávají, že i v současnosti jsou rádi, za čas strávený s vychovateli a za aktivity, které jsou jim v rámci dětského domova nabízeny. Podle slov participantů by takové možnosti ve svých biologických rodinách neměli. Vyzdvihují chování vychovatelů v rámci trávení volného času mimo dětský domov, kdy se podle participantů vychovatelé chovají přirozeněji, jsou pohodovější, přístupnější.

Anička: je to fajn, že se nám vychovatelé věnují i ve volném čase, protože já jsem to doma neznala (...) tady nás fakt jako podporují a dávají nám šanci, dělat něco co bysme nemohli (...) chovají se o hodně lépe, asi je to tím, že na nás mají více času (...).

Alena: (...) *to se přiznám, to mám ráda, to si užívám (...) když jsem byla menší, tak jsem vždycky těšila na to, že budeme hrát nějaké společenské hry, třeba Aktivitu, u toho byla vždycky sranda (...) nebo taky když jsme něco vyráběli, to mě taky bavilo (...) myslím si, že je hodně důležité, aby vychovatelé s dětmi volný čas trávili, už kvůli tomu, že většina dětí, alespoň co vím, co jsou tady, pochází z prostředí, kde na ně rodiče neměli čas nebo ani neměli peníze na žádný výlet (...) zdá se mi, že jsou pohodovější a uvolněnější (...) jsou přirozenější, víc se smějí a dělají srandu (...).*

Aneta: (...) *no mně se líbí, že můžeme jezdit na různé výlety a tak (...) nebo když třeba jedeme na lyžák, to bych asi doma nemohla (...) tady se toho dělá celkem hodně pro děcka, tak mají aspoň nějaké zážitky, nějaké zpestření (...) zdá se mi, že jo, že jsou takoví srandovnější, vtipnější, já nevím, aspoň mi to tak přijde (...).*

Karel: (...) *tak to určitě bylo fajn, že jsme hráli nějaké hry, nebo jsme něco vyráběli, (...) že jsme prostě byli k něčemu vedeni (...) já jsem jako malý rád kreslil (...) když jsme jeli někam na výlet nebo k moři, to se mi taky líbilo (...) teď chodíme s klukama a se strejdou do posilky, vždycky se hecujeme, kdo víc uzvedne (...) Je to jiná atmosféra, víc se spolu bavíme, zdají se mi takoví přístupnější (...).*

Šimon: (...) *když jsem byl menší, tak to bylo dobré, že jsme třeba něco společně hráli, nebo dělali (...) myslím si, že je to důležité hlavně pro ty menší děcka, když vidí, že se jim někdo věnuje (...).*

10.4 Kategorie „JAK VYCHOVATELE VNÍMÁM JÁ“

Kódy: *vstřícnost, ochota, důvěra, starost, porozumění, sblížení, přirozenost, zachování klidu, snaha, blízká osoba, jsem tady pro tebe, spravedlnost*

Tato kategorie je na četnost kódů nejbohatší, týká se vztahových otázek mezi dospívajícími a vychovateli. Tady bych si dovolila navázat na motto, které je v úvodu práce *„Děti mají dostat takové bohatství, o které by nepřišly, ani kdyby se při ztroskotání zachránily nahé“*, protože to, co si s sebou člověk z dětství odnese do života, je především o tom, jakými lidmi je obklopen. Všichni participanté hodnotí vztahy s vychovateli velmi dobře, jedna participantka se vyjádřila, že má s vychovateli skvělé vztahy. Každý z nich má v zařízení někoho, kdo je mu nejbližší, někoho na koho se může v případě těžkostí spolehnout. Osobu, která ho podpoří, věnuje mu svůj čas, neodmítne žádost o pomoc. Z odpovědí

na genderovou otázku týkající se vychovatelů u většiny participantů vyplynulo, že pohlaví vychovatele nehraje roli, že je důležité, aby to byl především spravedlivý člověk. Pouze v jednom případě byla odpověď, že ke chlapcům jsou vhodnější muži, k dívkám ženy.

Anička: (...) tady jsem poznala, že ne všichni dospělí se chovají k dětem stejně, že když potřebuju s něčím poradit, nebo mi něco nejde, je tady vždycky někdo, na koho se můžu obrátit, prostě přijít a zeptat se (...) nejvíc vycházím se strejdou z naší skupiny (...) i když se někdy hádáme, tak se nakonec stejně usmíříme a bavíme se normálně, jako kdyby se nic nestalo (...) je to člověk, se kterým si nejvíc rozumím, prostě se mi zdá, že mi vždycky poradí se vším nejlíp (...) je s ním sranda (...) mám ho ráda a jsem ráda, že tady v domově pracuje (...) tady asi máme na vychovatele štěstí, jak na ženy, tak na muže, chovají se k nám všichni dobře (...).

Alena: (...) vycházím s vychovatelem naprosto skvěle (...) vždycky se spolu nějak domluvíme (...) byla jsem ráda, že je tady někdo naladěný na stejnou vlnu jako já a že si můžu povídat s někým, kdo má stejný zájem, věří v něco stejného jako já (...) byli tu i vychovatelé, kterým jsem se svěřila (...) no, že je tu někdo, komu můžu věřit, někdo komu na mně záleží, že mu prostě nejsem lhostejná (...) tady jsou děcka, které nemůžou mít z nějakého důvodu kontakt s rodiči a ty právě potřebují, vytvořit si s nějakým dospělým vztah (...) je prostě důležité, aby se jim vychovatelé věnovali s láskou (...) já si myslím, že je to úplně jedno (...) poznala jsem dobré vychovatele i vychovatelky (...) záleží přímo na tom, jaký ten člověk je (...) pro mě bylo vždycky důležité, že se ke mně chovají hezky (...) hlavně by měli být spravedliví a nedělat mezi dětmi rozdíly (...).

Aneta: (...) padly jsme si do oka a za to jsem ráda, že tady mám k sobě někoho takového, někoho, na koho se můžu obrátit, že si s ní můžu o všem promluvit (...) je to tady bez problémů, vychovatelé jsou tu fajn, já vycházím s každým (...) pro mě je důležité, že nejsou žádní podrazáci (...) prostě, že se snaží dodržet to, co slíbí a že nedělají mezi děckama rozdíly (...).

Karel: (...) teta na mě vždycky poznala, když jsem byl smutný a snažila se mi pomoci (...) přišla za mnou, zeptala se, co se děje (...) no prostě snažila se, aby mi bylo líp (...) byl jsem za to rád a jsem doted', že tady je (...) asi chtěla, abych se cítil dobře (...) vždycky mi to pomohlo, když jsem viděl, že jí na mně záleží (...) pro mě je hlavní, že je to férový člověk, nikomu nenadržuje, že je spravedlivý ke všem stejně.

Šimon: (...) mám tady jednu oblíbenou vychovatelku, která je na mě hodná a chová se ke mně férově (...) umí mi zvednout náladu (...) no já si myslím, že ke klukům se vychovatelé hodí víc, k holkám zase vychovatelky (...) kluci jsou oproti holkám drzejší a oni ti vychovatelé je umí víc srovnat, holky mají zase nějaké svoje problémy, o kterých je asi lepší si povykládat s vychovatelkami (...).

10.5 Kategorie „PŘÍPRAVA NA BUDOUCNOST“

Kódy: *důraz na vzdělání, důslednost, trpělivost, pravidla*

V této kategorii jsou sloučeny kódy, které na základě rozhovorů vznikly v souvislosti s přípravou dospívajících na jejich budoucnost. Participanté vyzdvihují čas, který jim vychovatelé věnují v rámci plnění školních povinností, mnozí z nich jsou přesvědčeni, že právě díky pobytu v dětském domově a důslednosti vychovatelů týkající se dodržování školní docházky a kladení důrazu na prospěch, mohou navštěvovat lepší školu. V budoucnu by si právě díky získanému vzdělání chtěli najít dobrou práci a žít spořádaný život. Dospívající také zmiňují, že jsou svými vychovateli vedeni k udržování pořádku, domácím pracím, zajišťování nákupu potravin, což jsou činnosti, které souvisí s jejich přípravou na budoucnost, kdy nastane chvíle dětský domov opustit a postavit se na vlastní nohy. Dodržování nastavených pravidel, která se týkají režimu v dětském domově, mají také jistě své opodstatnění, jelikož život každého jedince je v jisté míře vázán na respektování pravidel, která jsou v dané společnosti nastavena.

Anička: „co si tak nejvíc pamatuju, tak mi hodně pomáhali s učením (...) když jsem si chtěla vybrat nějaký kroužek, tak to nechali na mě, nezapsali mě tam, kde chtěli oni (...) to si pamatuju, že se mnou u toho seděla klidně i 2 hodiny a vysvětlovala mi to pořád dokola, dokud jsem to nepochopila (...) určitě to pro mě znamenalo hodně, protože jsem měla někoho, kdo si se mnou sedl a pomohl mi, protože v té rodině jsem to tak neměla (...).

Alena: (...) no vždycky mě podporovali v tom, co jsem chtěla dělat (...) učení mi šlo a musím zaklepat, že jde doted' celkem samo, ale když jsem náhodou někdy nevěděla, tak mi tety a strejdové pomáhali (...) určitě to, že studuju na gymnáziu je i díky tomu, že jsem tady (...) vím, že chci vystudovat, mít dobrou práci a peníze, abych se mohla postarat o svoje děti (...) taky záleží na tom, jak se chováš, jestli si plníš povinnosti, to je prostě důležité (...) je daný režim a ten se musí respektovat (...).

Aneta: (...) třeba s učením, že hodně pomáhají (...) chtějí, abychom měli dobré známky, že když někdy donesu špatnou, tak teta to se mnou znovu všechno projde, abych si známku mohla opravit (...) že se nás snaží naučit, abychom měli pořádek, že nás učí vařit, nakupovat (...).

Karel: (...) uvědomuju si, že díky tomu, že jsem tady, si můžu udělat školu (...) vychovatelé nás vedou k tomu, ať se snažíme mít dobré známky (...) ať si uděláme školu, říkají, že je to pro nás důležité (...) přijdeme ze školy a vždycky se ptají, jestli máme úkol a jestli chceme pomoci a tak (...) no je to určitě dobré, protože spousta děcek tady by na učení kašlala, ale když prostě ty úkoly děláme, když na nás jako dohlížejí a pomáhají nám, tak si myslím, že máme i lepší známky ve škole (...) potom se můžeme hlásit na nějakou lepší školu, vybrat si obor, který chceme (...) nechci skončit na ulici, chci si najít práci, bydlení a žít jako normální člověk (...) musíme každý den vynést koš, uklidit si pokoj, pomáhat v kuchyni a nenechávat po sobě nepořádek (...).

Šimon: (...) mám trochu problém se školní docházkou, ale tady to dost hlídají, jestli jsem byl ve škole, tak si na to dávám bacha (...) někdy mi to vadí, ale na druhou stranu, je to asi dobře, že chtějí, abych udělal školu, aby ze mě něco bylo (...) tady máme režim a ten se musí dodržovat (...).

11 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této kapitole bych ráda vyhodnotila výsledky výzkumu, ke kterým jsem dospěla a zodpověděla dílčí výzkumné otázky a hlavní výzkumnou otázku, týkající se kvalit vychovatelů, kterým dospívající žijící v dětském domově přisuzují význam na základě svých zkušeností? Dospívající, s kterými rozhovory probíhaly, působili velice příjemným dojmem a svůj pobyt v dětském domově i vztahy s vychovateli hodnotili veskrze pozitivně.

VO 1 – Jakou zkušenost mají dospívající s nástupem do dětského domova?

Z interpretace provedených rozhovorů vyplývá, že dospívající, i přesto, že jsou v zařízeních ústavní výchovy dlouhou dobu, si situaci, kdy museli opustit svou biologickou rodinu a nastoupit do zařízení ústavní výchovy stále dokáží vybavit. Na přijetí do dětského domova vzpomínají s kladnými pocity. Všichni dospívající oceňovali zejména vstřícnost a příjemnost vychovatelů při úvodu do nového prostředí. Kromě seznámení s tímto novým prostředím, jeho pravidly a řádem, zmiňovali opakovaně především trávení času s vychovateli, kdy je vychovatelé uklidňovali nejen svým chováním a jednáním, ale i verbálně a dávali jim najevo, že z nového prostředí nemusejí mít obavy. Dospívající si v souvislosti s nástupem do nového prostředí váží na vychovatelích především skutečnosti, že jim vychovatelé svým přístupem vstup do nového života usnadnili.

VO 2 – Jak dospívající vnímají vztahové otázky s vychovateli?

Vztahy s vychovateli jsou podle provedených rozhovorů pro dospívající stěžejní. Důležité pro ně je, že v dětském domově mají osobu, na kterou se mohou v případě těžkostí obrátit. Osobu, která je jim blízká, která je v čase smutku podpoří a mohou se na její pomoc spolehnout. Dalším zmiňovaným aspektem bylo také to, že vychovatel dává dospívajícímu najevo, že mu na něm nebo na ní záleží, že mu není lhostejný/á. Každý z dospívajících takovou osobu v dětském domově má. A i přesto, že jsou jejich vztahy občas narušeny hádkou, vždy se situace uklidní a vše běží dál v zaběhnutých kolejkách. Dospívající v oblasti vzájemných vztahů vyzdvihovali jejich smysl pro spravedlnost a férovost. Z chování vychovatelů nepocítují, že by některé děti byly upřednostňovány před ostatními. Další zmiňovanou hodnotou bylo dodržování toho, co vychovatelé dětem slíbí, tedy dodržení daného slova.

VO 3 – Jaký vliv mají vychovatelé na životy svých klientů?

Kromě výše uvedeného vlivu, který spočívá zejména v budování vztahů důvěry, podporování citu pro spravedlnost a spolehlivosti, vychovatelé podle dospívajících ovlivňují jejich životy také v tom smyslu, že je podporují v osobním i profesním rozvoji. V této oblasti dospívající zmiňují zejména kvalitně trávený volný čas s vychovateli, ale také jejich podporu v rozvíjení vlastních koníčků. Rovněž se vyjádřili, že pokud by zůstali v domácím prostředí, aktivity, které jim dětský domov nabízí, týkající se především zájezdů k moři, absolvování lyžařského výcviku, návštěv různých kulturních akcí apod., by jim z různých důvodů nebyly umožněny. Dospívající si zřejmě vzhledem ke svému věku uvědomují a zpětně oceňují i to, že vychovatelé měli a mají pozitivní vliv na to, jakou důležitost kladou na školní docházku a na jejich profesní plány do budoucna. Jsou si vědomi toho, že díky důslednosti vychovatelů, týkajících se zejména plnění školních povinností, mohou navštěvovat školu, na kterou by se zřejmě, pokud by zůstali v nefunkčním rodinném prostředí, jen stěží mohli hlásit. Oceňují, že jim vychovatelé pomáhají se školní přípravou, a zejména, že se zajímají o to, kam dospívající chce ve svém profesním životě směřovat a podporují je v jejich ambicích. V souvislosti s přípravou na budoucí odchod z dětského domova dospívající zmiňovali dodržování nastavených pravidel, což je jistě pro každého člověka důležité, aby si uvědomil, že v určitých životních situacích je potřeba umět své chování přizpůsobit. Taktéž pokud si budou plnit své povinnosti, budou se k nim ti, kteří povinnosti ukládají, chovat vstřícně. Také uváděli, že jsou vychovateli vedeni k domácím pracím a k udržování pořádku. Tedy, že vychovatelé dospívající přispívají k rozvoji schopnosti samostatně se o sebe v budoucnosti postarat a začlenit se co nejnázem do společnosti.

HVO - Jakým kvalitám u vychovatelů přisuzují dospívající žijící v dětském domově význam na základě svých zkušeností?

Vzhledem k tomu, že většina dospívajících, se kterými byly rozhovory uskutečněny, nemají již delší dobu kontakt se svou biologickou rodinou, ukázaly se jako prioritní kvality u vychovatelů především ty, které se týkají možnosti navázání bližšího vztahu s dospělou osobou. Tato osoba by měla disponovat především osobnostními vlastnostmi jako je důvěryhodnost, spolehlivost. Měla by být, trpělivá, se zájmem o dítě a podporovala ho v jeho rozvoji nejen fyzickém, ale především psychickém. Dospívající si na svých vychovatelích cení toho, že se na ně v případě potřeby mohou kdykoliv obrátit a ti jsou

přípravě jim pomoci. Také vyzdvihují čas, který jim byl, nebo stále je ze strany vychovatelů věnován, ať již v souvislosti s plněním školních povinností, či ten, který jim vychovatelé věnovali především, když byli mladší v rámci volnočasových aktivit. I přesto, že to tak dospívající dříve nevnímali, nyní s odstupem času je podle nich důležité, aby byl vychovatel důsledný. V oblasti generové otázky se tři dospívající vyjádřili, že pohlaví vychovatele není rozhodující, předně by měl mít vychovatel kladný vztah k dětem, uměl s nimi jednat, choval se ke všem dětem stejně, byl spravedlivý.

Z hlediska klasifikace kompetencí podle Havrdové (str. 31-32) vyplývá, že dospívající oceňují zejména kompetence vychovatele v oblasti rozvíjení účinné komunikace, orientace a plánování postupu, podpory a pomáhání k soběstačnosti, zasahování a poskytování služeb. Z kompetencí klasifikovaných Határem (str. 33) sociálně resocializačních a aktivujících osobnost. Ve smyslu kompetencí podle Vašutové (str. 33) prioritizují kompetence empatie a tolerance, osobních dovedností, vztahující se k zejména k řešení problémů a osobních vlastností, především důslednosti.

12 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Profese vychovatele v dětském domově patří jistě mezi povolání, která jsou velmi náročná. Pokud pomínu požadavky týkající se odborného vzdělání, náročností míním především zátěž po psychické stránce. Vychovatelé se při výkonu své profese setkávají s dětmi z různého sociálního prostředí, s dětmi, které si často ze svých biologických rodin přinášejí návyky, které musí vychovatelé svým jednáním napravit. Proto je jistě velice důležité vysokoškolské vzdělání, zejména v oblasti pedagogicko-psychologických dovedností.

Z výsledků uskutečněného výzkumu je pro profesi vychovatelů z pohledu klientů zařízení ústavní výchovy důležitý především jejich lidský přístup, kterému jej žádná vysoká škola nenaučí. Proto by se pro tuto profesi měli rozhodovat především lidé, kteří ji chtějí vykonávat s přesvědčením, že chtějí někomu v jeho životě pomoci, být mu nablízku, oporou. Z úst vychovatele profesionála by nikdy neměla zaznít odpověď: „teď ne, teď nemám čas“. Vychovatelé jsou těmi, kteří svým přístupem určují dětem v dětských domovech to, jakým směrem se bude jejich budoucnost ubírat. Pro praxi lze doporučit v rámci studia nebo sebevzdělávání praktické výcviky, či kurzy zaměřené na rozvoj komunikačních dovedností a empatie (www.praveted.cz, www.educity.cz).

Zpracovaná bakalářská práce, by mohla být inspirací pro budoucí vychovatele, kteří se rozhodnou toto nelehké povolání vykonávat.

13 ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala analýze kvalit z pohledu dospívajících žijících v dětském domově. Cílem práce bylo na základě fenomenologických polostrukturovaných rozhovorů, tedy rozhovorů, u kterých jde především o to, že participanti o svých životech vyprávějí volným způsobem, zjistit, jakým způsobem vychovatelé přistupují k novým klientům, jak dospívající hodnotí čas, který jim vychovatelé věnují v rámci volnočasových aktivit a zdali dospívající vnímají to, že se vychovatelé svým přístupem snaží ovlivnit jejich budoucnost.

Dospívající, s nimiž jsem hovořila, považují mnohdy své vychovatele za osoby bližší než své biologické rodiče, což je zřejmě způsobeno nezájmem rodičů o vlastní děti. Oceňují přístup vychovatelů, kteří se jim svým chováním snaží dát najevo, že i přesto, že nemohou vyrůstat ve své rodině, existují lidé, kterým na nich záleží. Z výpovědí participantů vyplynulo, že se vychovatelé snaží, aby se v prostředí dětského domova cítili co možná nejlépe. Participanti oceňovali zejména to, že jim vychovatelé dávají pocit, že jim na nich záleží, že jim pomohou, když bude potřeba, že se na ně mohou kdykoli obrátit. Důležité pro ně byl také společně trávený čas a snaha vychovatelů podporovat ambice a koníčky dospívajících. Zřejmé bylo, že svým příkladem vychovatelé dospívající vedou ke ctění hodnot spravedlnosti, férovosti a spolehlivosti. Také byla pro participanty důležitým faktorem podpora a pomoc vychovatelů při školní docházce a uvažování o další profesní přípravě, jak ve formě pomoci s učením, tak podpoře jejich ambicí a sebedůvěry.

Z uvedeného rovněž vyplynulo, že vychovatel je v životě adolescenta, vyrůstajícího v dětském domově, stěžejní, klíčovou osobou, mající velký vliv na jeho osobnost, internalizaci hodnot, prožívání vztahů, osobní i profesní rozvoj, a v neposlední řadě také na schopnost samostatného života.

Nikdo z nás, kdo takovýmto zařízením ve svém životě neprošel, si nedokáže představit, jaké pocity tyto děti zažívají, proto musíme věřit, že právě vychovatelé jsou osoby na svých místech a díky nim budou klienti, kteří museli být do takového zařízení umístěni z důvodu selhání biologické rodiny, vzpomínat na své dětství jen pěkně. Ze zařízení, ve kterém jsem výzkum prováděla, jsem měla velice dobrý pocit, nejen z dětí, ale i ze samotných vychovatelů, kteří mi umožnili si s nimi o jejich práci pohovořit, a nabyla jsem dojmu, že svou práci vykonávají s potěšením, s láskou a naplňuje je.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny: [Sociální práce s dysfunkčními rodinami]. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN: 978-80-7367-392-5.
2. BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015, 306 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.
3. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
4. CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
5. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
6. KUBÍČKOVÁ, Hana. Dítě - rodina - instituce aneb jak neztratit budoucnost. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.
7. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2.vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
8. MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. 1. vyd. Praha, Portál. 1994. 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
9. MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
10. NOVOTNÝ, Jan Sebastian. Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015, 223 s. ISBN 978-80-7464-700-0.
11. PELIKÁN, Jiří. Výchova jako teoretický problém. 1. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1995, 234 s. Dědictví Komenského, sv. 4. ISBN 80-85498-27-8.
12. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

13. SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 197 s. ISBN 978-80-7368-728-1.
14. ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
15. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
16. VÁGNEROVÁ, Marie. Základy psychologie. V Praze: Karolinum, 2004, 356 s. ISBN 80-246-0841-3.
17. VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Internetové odkazy:

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: Statistická ročenka školství výkonové ukazatele [online]. 2018 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

Národní ústav pro vzdělávání: Sborník z konference NÚV 2017 [online]. 2018 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/publikace-ustavka/prevence-v-kontextu-ustavni-a-ochranne-vychovy-sbornik-z>

Národní ústav pro vzdělávání: Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče [online]. 2015 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/publikace-ustavka/standardy-kvality-pece-o-deti-ve-skolskych-zarizenich>

Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákony pro lidi [online]. 1999 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákony pro lidi [online]. 2002 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Zákony pro lidi [online]. 2003 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Zákony pro lidi [online]. 2004 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. Zákony pro lidi [online]. 2012 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. Zákony pro lidi [online]. 1991 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Vyhláška č. 317/2005 Sb. Vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Zákony pro lidi [online]. 2005 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

Vyhláška č. 412/2006 Sb. Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Zákony pro lidi [online]. 2006 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-412>

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. Nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě. Zákony pro lidi [online]. 2010 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>

Vyhláška č. 505/2006 Sb. Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Zákony pro lidi [online]. 2006 [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

Vyhláška č. 60/2006 Sb. Vyhláška o postupu při zjišťování psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a o podrobnostech o školení osob žádajících o akreditaci k oprávnění zjišťovat psychickou způsobilost (vyhláška

o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků). Zákony pro lidi [online]. 2006 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-60>

Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky. Zákony pro lidi [online]. 1992 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

HaSIM.cz [online]. [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <http://www.hasim.cz/content/pestounu-pribyva-deti-uz-nekonci-tak-casto-v-ustavech>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD Dětský domov

Sb. Sbírka zákonů

aj. a jiné

atd. a tak dále

např. například

VO výzkumná otázka

MZV Ministerstvo zahraničních věcí

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Základní pojetí profesních kompetencí	31
Obrázek č. 2 – Základní údaje o participantech	40

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Přepis rozhovoru (participantka Anička)

Příloha č. 2 – Ukázka kódování rozhovoru (participantka Anička)

PŘÍLOHA P 1: PŘEPIS ROZHOVORU

Popiš mi Tvůj život v dětském domě od nástupu až dosud.

Přišla jsem tady v 10 letech, s mojí mladší sestrou, které v té době byly 4 roky. Bylo to divné, najednou být někde jinde než doma. Nejdříve jsem si moc nemohla zvyknout, bála jsem se jaké to tady bude, jaké budou děcka a vychovatelé. Prostě najednou jsou kolem tebe samí cizí lidi, cizí prostředí, nevěděla jsem, co od toho čekat. Postupně se to ale zlepšovalo a teď je to v pohodě. Jasně, že někdy byly chvílky, kdy jsem to tady nesnášela, hlavně, když jsem byla menší, ale teď vím, že domů bych se vrátit nechtěla, chtěla bych tady zůstat co nejdéle. Matka o nás se ségrou nemá zájem, já o ni taky ne. Už jsem si tady zvykla na to, jakým způsobem to tady funguje a vyhovuje mi to. Mám tady spoustu kámošů a vychovatelé jsou taky v pohodě.

Jak jsi vnímala přijetí do dětského domova ze strany vychovatelů?

Jo, to bylo v pohodě, byli na nás hodní. Když jsme tady se ségrou přišli, ukázali nám pokoj, ve kterém bydlíme doteď, prostě vysvětlili, jak to tady funguje a tak.

Co to pro tebe znamenalo, že se vás dobře přijali?

No určitě to bylo pro mě důležité. Jak jsem říkala, měla jsem strach, jaké to tady bude, ale tím, jak se k nám se ségrou chovali, tak to určitě usnadnili, celou tu situaci.

Jakým způsobem ovlivnili vychovatelé Tvůj život?

Vychovatelé určitě ovlivnili můj život hodně. Z domu jsem znala akorát to, že buď na nás mamka řvala, nebo že tam vůbec nebyla, a když jsem po ní něco chtěla, tak řekla, že nemá čas. Tady jsem poznala, že ne všichni dospělí se chovají k dětem stejně, že když potřebuju s něčím poradit, nebo mi něco nejde, je tady vždycky někdo, na koho se můžu obrátit, prostě přijít a zeptat se a nestane se, že by řekli, ať neotravuju.

Vybaví se ti ještě něco?

Co si tak nejvíc pamatuju, tak mi hodně pomáhali s učením. Když jsem si chtěla vybrat nějaký kroužek, tak to nechali na mě, nezapsali mě tam, kde chtěli oni. Vlastně ty rozhodnutí nechali na mě, když jsem byla menší. Zařídili, abych mohla zůstat ve škole, kde jsem chodila předtím, než jsem nastoupila sem. Víím, že se to tenkrát hodně řešilo, že mě nejdříve chtěli přeradit tady do města, ale nakonec se to nějak udělalo a já jsem mohla

zůstat v té původní škole až do devítky, kde jsem byla zvyklá. Ve škole jsem měla problém s matematikou, s tou mi pomáhala teta, kterou pak přeřadili na jinou skupinu. To si pamatuju, že se mnou u toho seděla klidně i 2 hodiny a vysvětlovala mi to pořád dokola, dokud jsem to nepochopila. Pak tady byla další teta, ta mi zase pomáhala s češtinou, protože mi dělalo problém tvrdé a měkké i, a s čárky ve větách. Ta mi vysvětlila, jakým způsobem si to mám zdůvodnit, proč to tak je.

Co pro tebe znamenalo, že se ti vychovatelé věnovali?

Určitě to pro mě znamenalo hodně, protože jsem měla někoho, kdo si se mnou sedl a pomohl mi, protože v té rodině jsem to tak neměla. Matka byla většinou někde pryč a na mě kašlala. Tady je to takové dobré, že se nám vychovatelé věnují.

Jaký je tvůj vztah s vychovateli?

Záleží jak s kterým. Nejvíc vycházím se strejdou z naší skupiny, i když se někdy hádáme, tak se nakonec stejně usmíříme a bavíme se normálně, jako kdyby se nic nestalo. Nemyslím si, že s ostatními vychovateli mám nějaký problém, chovají se k nám všichni dobře. Dřív tak 2,3 roky zpátky to bylo trochu složitější, to jsme si často vyměňovali názory, ale teď už je to v klidu. Hodně děcek na domov, nebo na vychovatele nadává, hlavně teda ty menší. To je jasné, každý by byl raději doma, než někde bez rodičů, ale když to nejde, tak musíme být rádi za to, že jsme tady a že je někdo, komu nejsme fuk. Já teda osobně už bych domů nechtěla, matka o nás nemá zájem a já už to spíš tady беру jako rodinu. Mám už víc rozumu a asi začínám chápat, jak se asi cítili oni, když jsem na ně byla hnusná, když jsem jim nadávala.

Popiš mi strejdu, o kterém jsi před chvílkou mluvila.

No je to člověk, se kterým si nejvíc rozumím, prostě se mi zdá, že mi vždycky poradí se vším nejlíp. Je s ním sranda. Mám ho ráda a jsem ráda, že tady v domově pracuje.

Můžeš mi vysvětlit, co jsi myslela tím, když jsi říkala, že se k vám chovají dobře?

No, že na nás nejsou zlí, že když se třeba pohádají s někým jiným, tak nejsou hnusní na nás. Třeba, i když mají doma nějaký problém, tak nepřijdou do práce naštvaní a nevyžívají si zlost na nás, na děckách.

Kdo je podle tebe vhodnější pro práci vychovatele, ženy nebo muži?

Já v tom nevidím rozdíl, beru je všechny stejně. Tady asi máme na vychovatele štěstí, jak na ženy, tak na muže. Chovají se k nám všichni dobře.

Co pro tebe znamená, když se ti vychovatelé věnují ve volném čase?

Je to fajn, že se nám vychovatelé věnují i ve volném čase, protože já jsem to doma neznala. Doma se nám nevěnovali, měli nás na salámu, byli jsme jim jedno a tady nás fakt jako podporují a dávají nám šanci, dělat něco co bysme nemohli. Třeba jezdíme na různé akce. Teď se poslední dobou jezdí do Mořkova, tam je vždycky jeden zpěvák, jsou tam různé hry. Nebo jsou fajn nějaké výšlapy, túry, nebo bowling. Nějaké akce, které by prospěly těm dětem nějakou výukou, těm starším, co už mají 15 akce, kde by se mohly přiučit finanční gramotnosti, něčemu do života.

Chovají se vychovatelé jinak, když jste s nimi mimo dětský domov?

Chovají se o hodně lépe, asi je to tím, že na nás mají více času, se vším nám pomáhají. A třeba v tom Mořkově nám dají rozchod, dají nám volnost, můžeme se tam podívat, kde co je. Ne jako tady ve městě, kde pořád sedíme v parku a není co dělat.

PŘÍLOHA P 2: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ ROZHOVORU

Anička, 18: (učňák)

Popiš mi Tvůj život v DD od nástupu až dosud.

Přišla jsem tady v 10 letech, s mojí mladší sestrou, které v té době byly 4 roky. Bylo to divné, najednou být někde jinde než doma. Nejdříve jsem si moc nemohla zvyknout, bála jsem se jaké to tady bude, jaké budou děcka a vychovatelé. Prostě najednou jsou kolem tebe samí cizí lidi, cizí prostředí, nevěděla jsem, co od toho čekat. Postupně se to ale zlepšovalo a teď je to v pohodě. Jasně, že někdy byly chvílky, kdy jsem to tady nesnášela, hlavně, když jsem byla menší, ale teď vím, že domů bych se vrátit nechtěla, chtěla bych tady zůstat co nejdéle. Matka o nás se ségrou nemá zájem, já o ni taky ne. Už jsem si tady ^{zvykla} zvykla na to, jakým způsobem to tady funguje a vyhovuje mi to. ^{manídlá} ^{stálecky spokojená} Mám tady spoustu kámošů a vychovatelé jsou taky v pohodě.

Jak jsi vnímala přijetí do DD ze strany vychovatelů?

Jo, to bylo ^{skvěle přijeli} v pohodě, byli na nás hodní. Když jsme tady se ségrou přišli, ^{seznámili s prostředím} ukázali nám pokoj, ve kterém bydlíme doteď, prostě vysvětlili, jak to tady funguje a tak.

Co to pro tebe znamenalo, že se vás dobře přijali?

No určitě to bylo pro mě důležité. Jak jsem říkala, měla jsem strach, jaké to tady bude, ^{podpora a zájem} ale tím, jak se k nám se ségrou chovali, ^{usnadnění situace} tak to určitě usnadnili, celou tu situaci.

Jakým způsobem ovlivnili vychovatelé Tvůj život?

Vychovatelé určitě ovlivnili můj život hodně. Z domu jsem znala akorát to, že buď na nás mamka řvala, nebo že tam vůbec nebyla, a když jsem po ní něco chtěla, tak řekla, že nemá čas. Tady jsem poznala, že ne všichni dospělí se chovají k dětem stejně, že když potřebuju s něčím poradit, nebo mi něco nejde, ^{podpora} je tady vždycky někdo, na koho se můžu obrátit, prostě přijít a zeptat se a ^{je mi tady pro sebe} nestane se, že by řekli, ať neotravuju.

Vybaví se ti ještě něco?

^{dobrá na vzpomínku} Co si tak nejvíc pamatuju, tak mi hodně pomáhali s učením. Když jsem si chtěla vybrat nějaký kroužek, tak to nechali na mě, nezapsali mě tam, kde chtěli oni. Vlastně ty rozhodnutí nechali na mě, když jsem byla menší. ^{ochota} Zařídili, abych mohla zůstat ve škole, kde jsem chodila předtím, než

jsem nastoupila sem. Víím, že se to tenkrát hodně řešilo, že mě nejdříve chtěli přeřadit tady do města, ale nakonec se to nějak udělalo a já jsem mohla zůstat v té původní škole až do devítky, kde jsem byla zvyklá. Ve škole jsem měla problém s matematikou, s tou mi pomáhala teta, kterou pak přeřadili na jinou skupinu. To si pamatuju, že se mnou u toho seděla klidně i 2 hodiny a vysvětlovala mi to pořád dokola, dokud jsem to nepochopila. Pak tady byla další teta, ta mi zase pomáhala s češtinou, protože mi dělalo problém tvrdé a měkké i, a s čárky ve větách. Ta mi vysvětlila, jakým způsobem si to mám zdůvodnit, proč to tak je.

Co pro tebe znamenalo, že se ti vychovatelé věnovali?

Určitě to pro mě znamenalo hodně, protože jsem měla někoho, kdo si se mnou sedl a pomohl mi, protože v té rodině jsem to tak neměla. Matka byla většinou někde pryč a na mě kašlala. Tady je to takové dobré, že se nám vychovatelé věnují.

Jaký je tvůj vztah s vychovateli?

Záleží jak s kterými. Nejvíce vycházím se strejdou z naší skupiny, i když se někdy hádáme, tak se nakonec stejně usmíme a bavíme se normálně, jako kdyby se nic nestalo. Nemyslím si, že s ostatními vychovateli mám nějaký problém, chovají se k nám všichni dobře. Dřív tak 2,3 roky zpátky to bylo trochu složitější, to jsme si často vyměňovali názory, ale teď už je to v klidu. Hodně děcek na domov, nebo na vychovatele nadává, hlavně teda ty menší. To je jasné, každý by byl raději doma, než někde bez rodičů, ale když to nejde, tak musíme být rádi za to, že jsme tady a že je někdo, komu nejsme fuk. Já teda osobně už bych domů nechtěla, matka o nás nemá zájem a já už to spíš tady beru jako rodinu. Mám už víc rozumu a asi začínám chápat, jak se asi cítili oni, když jsem na ně byla hnusná, když jsem jim nadávala.

Popiš mi strejdu, o kterém jsi před chvílkou mluvila.

No je to člověk, se kterým si nejvíce rozumím, prostě se mi zdá, že mi vždycky poradí se vším nejlíp. Je s ním sranda. Mám ho ráda a jsem ráda, že tady v domově pracuje.

Můžeš mi vysvětlit, co jsi myslela tím, když jsi říkala, že se k vám chovají dobře?

No, že na nás nejsou zlí, že když se třeba pohádají s někým jiným, tak nejsou hnusní na nás. Třeba, i když mají doma nějaký problém, tak nepřijdou do práce naštvaní a nevyžívají si zlost na nás, na děckách.

Kdo je podle tebe vhodnější pro práci vychovatele, ženy nebo muži?

Já v tom nevidím rozdíl, beru je všechny stejně. Tady asi máme na vychovatele štěstí, jak na ženy, tak na muže. ^{spíše děvčiny} Chovají se k nám všichni dobře.

Co pro tebe znamená, když se ti vychovatelé věnují ve volném čase?

Je to fajn, že se nám vychovatelé věnují i ve volném čase, protože já jsem to doma neznala. Doma se nám nevěnovali, měli nás na salámu, byli jsme jim jedno a tady nás fakt jako podporují a ^{společný čas} dávají nám šanci, ^{společnou pomoc} dělat něco co bysme nemohli. Třeba jezdíme na různé akce. Teď se poslední dobou jezdí do Mořkova, tam je vždycky jeden zpěvák, jsou tam různé hry. Nebo jsou ^{aktivita} fajn nějaké výšlapky, túry, nebo bowling. Někaké akce, které by prospěly těm dětem nějakou výukou, těm starším, co už mají 15 akce, kde by se mohly přiučit finanční gramotnosti, něčemu do života.

Chovají se vychovatelé jinak, když jste s nimi mimo DD?

Chovají se o hodně lépe, asi je to tím, že na nás ^{o mnoho dětí} mají více času, se vším nám pomáhají. A třeba v tom Mořkově nám dají rozchod, dají nám volnost, můžeme se tam podívat, kde co je. Ne jako tady ve městě, kde pořád sedíme v parku a není co dělat.